

HEISLER ANDRÁS

A zsidóság az élő hagyományok foglalatja

Világnak Ura, teljesítsd kéréseimet, hogy javamra váljanak, bocsásd meg nekem a rosszaságot, bocsásd meg egész házam népe rosszaságát, jótéteményekkel és könyörülettel, teljes megbecsüléssel, tégy emlékezz meg róluks hosszú életre, jó életre, békére, és adj ennünk kenyeret, felvennünk ruhát, boldogságot és megbecsülést, hosszú életet, hogy elmélyedhessünk a Tórában, adj értelmet, belátást, hogy megérthessük mélyeségek titkait, küldj teljes gyógyulást minden szenvedésünkre, tégy semmissé minden ránk váró súlyos ítéletet, s tedd, hogy azoknak, akik uralkodnak, s tanácsadóiknak, minisztereknek a hajlandósága a javunkat szolgálja – hangzik el ez a személyes hangú, gyönyörűsége ima a Félélmetes Napok alatt, a tóratekercesek kivételekor.

Ros hásaná, a zsidó újszendő alkalmat ad arra, hogy a jom kippurig, azaz az engesztelő napig tartó időszakban a zsidó emberek lelkiileg megtisztuljanak, bűneiket megbánják. Alkalmat ad arra is, hogy számvetés készüljön az elmúlt egy esztendőről, gondokról, sikerekről. Egy világi vezetőnek szinte kötelessége, hogy ezt a számvetést közösségével kapcsolatban megtegye.

A Mazsihisz előtti kihívások az 5776. zsinagógi esztendőt rendkívül izgalmassá tették. Egy furcsa versenyhelyzet bontakozott ki a magyar zsidó közösségen belül, ami megkövetelte egy új stratégia kialakítását. Új eszközök kellett, hogy meg lehessen őrizni azokat a történelmi tradíciókat és értékeket, melyeket az elmúlt

kétszáz évben a magyar zsidóság megalkotott. A legnagyobbak nincsenek már közöttünk. Nincsenek azok, akik történelmünk egy korábbi időszakában aktívan bekapcsolódtak Magyarország leghaladóbb zsidó irányzatának munkájába, s részt vettek a neológia arculatának formálásában. Forduljunk hát az ő bölcsességük felé, s idézzük Goldziher Ignác gondolatát: „Az a hagyomány, amely szerves fejlődésre képtelen, amelytől elválik az élet, amely nem képes haladni a kor kihívásaival, a holt hagyomány birodalmába tartozik. A hagyományok nemzedékről nemzedékre öröklődő láncolata nem merevedhet dogmává, egyetemes érvényű, egyáltalán szankcionálható hittétellé. A zsidóság tartozik a dogmatikus megközelítéstől. A judaizmus a dogmát elutasítja, ám a normák – teológiai, rituális, morális alapelvek és iránymutatások – létjogosultságát elfogadja. A zsidóság mindenkori az élő hagyományok foglalatja volt, nem pedig dogmák rendszere.”

A Mazsihisz többségét alkotó neológia legjobb hagyománya épp az, hogy a „holt hagyományok” helyett a folytonos megújulást választja, a jelen igényeire válaszol, és megőrzi nyitottságát a teljes közösség, minden zsidó iránt. A Magyarországon élő zsidók többségének elérése kizárólag ezzel az attitűddel lehetséges. Az új stratégia szerint mindenki közösségünkhöz tartozik, aki oda tartozónak érzi magát! Teológiai és rituális normáinkat megtartjuk, mindez nem vallási reformot, hanem közösségszervezési, közösségfejlesztési modellt jelent. A változó világ iránti nyitottságot nem elég szlogenként használni, hanem a

gyakorlatban is alkalmazni kell. Valási és világi vezetők újszerű gondolkodására van szükség ahhoz, hogy a szervezet aktivitását minél többen észreveggyék, értékeljék, és kapcsolódjanak hozzá. Ehhez következetes politizálás, egységes kommunikáció és hiteles cselekvés kell. Visszatekintve az elmúlt zsinagógi esztendőre, mindegyikre akadtak jó példák.

Következetes politizálás

Ki emlékszik már a tavalyi elnöki köszöntő mondataira? Bizonyára már csak az elnök. Mert egy éve még a Hóman-szobor ügye közepette éppen annak örvendtünk, hogy „a szoborral kapcsolatban már három miniszter deklarálta, nem értenek vele egyet.” Azóta megoldódott s lekerült a napirendről ez a kérdés, sőt, Magyarország miniszterelnöke deklarálta, megszállókkal kollaboráló politikusok a jövőben nem kaphatnak szobrokat, és magát Horthy Miklóst is megnevezte. A zsidó közösséget régóta frusztráló kérdés egyikeben tehát előrelépés történt. Volt aztán a Donáth-szobor ügye – felavatás helyett leszerelték –, korábban pedig a Sorsok Háza kontrollálatlan megvalósítását sikerült megakadályozni. Ergo, a következetes politizálásnak hozadéka van. A Mazsihisz közéleti súlya megnőtt, érdekvédelmi képessége nagyobb lett. Mi másnak köszönhető, hogy a meglévő konfliktusok mellett és ellenére a hatalommal kiegyensúlyozott kapcsolatot tartunk? A Szövetség elvtelen kompromisszumok nélküli, előremutató, minden tárgyaló fél számára előnyös kooperációkban érdekelt. Mert szervilizmussal rövid távú, következetes magatartással, szívós kitartással azonban tartós eredmények érhetők el. A Mazsihisz érdekvédelmi tevékenységének két dologtól távol kell tartania magát. Nem szabad pártpolitikai, ellenzéki szerepet felvállalnia, és kerülnie kell a már említett szervilizmust. Ez utóbbit még akkor is, ha jól látható, hogy a szervilis magatartást a hatalom jutalmazza. Tudjuk, egy piacgazdaságban minden megvásárolható. Rádió, újság, épület, vagy akár egyetem is. Egy dolog azonban biztosan nem: a közösség bizalma. Ezt csak hiteles, következetes magatartással lehet megszerezni, s a Mazsihisz ezen az úton kíván járni.

Egységes kommunikáció

Egy olyan szervezet esetében, amely évtizedekig monopóliumhelyzetben működött, amelyben a tudatos kommunikáció csak nyomokban jelent meg, s ahol annak szervezeti háttere teljesen hiányzott, nem könnyű megvalósítani az egységes kommunikációt. Pedig a Mazsihisznek nagy szüksége lenne rá. Tudatosság, következetesség és őszinteség. Ezzel tudunk a zsidó közéletben versenyben maradni. Az 5776-os zsinagógi évben először talán a 1%-os kampány időszakában sikerült áttörnünk saját korlátainkat. Korszerű eszközökkel, újszerű képi megjelenéssel, a közösségi médiában történő masszív jelenléttel szólítottuk meg a zsidó közösség legszélesebb rétegeit. Igen, a zsidó közösségét, hiszen meggyőződésünk, hogy az 1% felajánlása a zsidó közösség tagjai részéről alapvetően nem pénzügyi hozadékot, hanem bizalmat, elköteleződést jelent. Számunkra az 1%-os kampány a zsidó közösség fejlesztését jelenti. Mi a nehezebb utat választottuk. Másokkal ellentétben mi a zsidó közösség tagja-

SCHÖNER ALFRÉD

613

Gondolatébresztő szám a Nagyünnep fényében

613 – mitikus szám a zsidóságban. Héberül: *tárvág micvol*. Ennek változatait járjuk körül érintőlegesen ünnep-előkészítőt, önkontrollt igénylő időszakunkban.

1. MICVÁK–PARANCSOLATOK

A Talmud Mákot 23–24. traktátusát idézem.

Szimláj rabbi a következő bibliamagyarító előadást tartotta:

Hatszáztizenhárom parancsolatot adott Isten Mózesnek, mégpedig: háromszázhatvanöt tiltót, az év napjainak száma szerint, s kétszáznegyvennyolc tevőleges parancsolatot az ember testrészei számára megfelelően.

Dávid tizenegy parancsolatban foglalta össze a 613 micvát (Zsolt. 15.):

Ó, Örökkévaló, ki időzhet a Te sátrában, és ki lakhatik a Te szent hegyeden. Aki tökéletességgel jár, igazságot cselekszik, és igazat beszél szívében. Nem rágalmaz a nyelvével, felebarátjával nem cselekszik rosszat, és nem hoz szégyent társára. Megveteti a szemében az aljas, az istenfélőket tiszteli, esküszik saját kárára és nem változtatja meg. Pénzét nem adja ki kamatra, megvesztege-

tést az ártatlan ellen nem fogad el. Aki ezeket cselekszi, nem inog meg soha.

Jezsajás próféta már csak hat parancsolatot fogalmaz meg (Jezs. 33.15.): *Igazságban jár, egyenességet beszél, megveti a zsaroló nyerészkedést, megrázza kezét, hogy ne fogjon zsaroló vesztegetést, bedugja füleit, hogy ne halljon bűnt, és becsukja szemét, hogy ne lássa a rosszakat.*

Micha próféta háromra csökkentette számukat (Micha 6.8.):

Megmondta neked, ó, ember, hogy mi a jó, és mit kíván tőled az Örökkévaló:

Jogosságot cselekedj, kedveld a szeretetet.

És alázatosan járj Isteneddél.

Később Jezsajás próféta kettőre csökkentette a micvák számát (Jezs. 56.1.): *Így szól az Örökkévaló: Őrizzétek meg a jogot és cselekedjétek igazságot.*

Majd Habakkuk próféta egyetlen gondolatba sűrítette a parancsolatokat (Habakkuk 2.4.):

צדיק באמונתו יחיה

Az igazságos ember a hűségében él. Igen. Hatalmas a micvá ereje. Nagysága az emberi tettek és a lélek szépségével mérhető csupán!

2. GYERMEKEK–ELPUSZTÍTOTT ÁLMOK

Szombathely közepén magasodik a varázslatos szépségű, gyönyörű

(Folytatás a 2. oldalon)

(Folytatás a 2. oldalon)

*Kedves olvasóinknak,
izraeli barátainknak,
hitestvéreinknek
egészségben gazdag
boldog új esztendőt kívánunk!*

FRÖLICH RÓBERT

Írjon be bennünket a Jó Élet Könyvébe!

כן תעביר ותספור ותמנה ותפקד נפש כל חי מעביר צאנו תחת שבטו כבקרת רועה עדרו

Miképp a pásztor vezérli nyáját, átbocsátva őket botja alatt, Te úgy viszel át, számlálsz meg és veszel számba minden élő lelket.

A nagyünnepi liturgia talán legszemléletesebb szavai ezek. Évről évre elvonul minden teremtmény I.ten előtt. E napokban megítél bennünket, s mi az ítélet szó hallatán megrendült lélekkel, a jövő titkaitól félve várjuk, hogy felemeli-e I.ten a botot, s átenged-e bennünket egy új, teljes esztendőre.

לבוךן לבבות ביום דין

Vizsgálja a szíveket az ítélet napján.

Feltételezzük, hogy I.ten, akárcsak az ember, másokban keresi a hibát, nem tart önvizsgálatot. Pedig az Ő útjai nem emberi utak, mércéje nem a mi mércénk. Ő e napokat saját maga vizsgálatával kezdi.

בנים אתם לה' אלוהיכם

Mi a fiai vagyunk.

Akárcsak minden szülő, I.ten szeretettel fordul felénk, s ha meg is tapasztaljuk szigorát életünk egyes szakaszaiban, tudnunk kell, hogy szeretete nem múlik el.

Mikor vizsgálni kezdi a szíveket, először sajátját figyeli meg. Lehet, hogy bűneinkért büntetés járna, lehet, hogy felgerjedt az elmúlt esztendőben haragja. Érzi a haragot. S mikor mélyebben pillant szívébe, más, erősebb érzelmekre figyel fel. Érzi, hogy szeret bennünket, hogy gyermekeinek javát és jobb életét kívánja. E soha el nem múló szeretet irgalomra sarkallja a Mindenség Urát. E szeretet jegyében miénk a reménység, hogy felemelkedik a bot, az irgalom felülmúlja a haragot, s miénk lesz egy teljes esztendő.

היום הרת עולם

E napon született a világ. Rajs hásónó az emberiség születésének napja, s mi ajándékot várunk. Tudjuk, hogy nem érdemeljük meg, tudjuk, hogy több bennünk a rossz, mégis bizakodunk. Mikor jajm kippur végeztével felharsan a sófár, hisszük és bízunk, hogy a legnagyobb ajándékot kapjuk, amit csak I.ten adhat nekünk: egy teljes évnyi életet, lehetőséget, hogy jobbá váljunk, esélyt, hogy boldogok legyünk és azzá tegyünk másokat, bizonyosságot, hogy I.ten még mindig szereti gyermekeit.

Ezt a szeretetet, ezt a több ezer éves köteléket hívjuk segítségül, mikor kérjük: írjon be valamennyiünket a Jó Élet Könyvébe!

RADNÓTI ZOLTÁN

Éc hájim hi...

Az élet fája azoknak,
kik ragaszkodnak hozzá.

Kedves Barátaink!

A zsidó filozófia egyik alapelve, hogy a zsidó hagyomány az isteni ihlet (Írott Tan) és az emberi tapasztalat (Szóbeli Tan) csodálatosan értékes elegye. Ez a miénk. Szeretjük, büszkék vagyunk rá. Évezredek óta őrizzük, aktualizáljuk, és adjuk tovább gyermekeinknek, tanítványainknak.

Régebben ez evidencia volt, ám ma már sokszor kérdésekkel teli választás és nehéz döntés.

És amikor döntésekről és választásokról van szó, a kérdés is felmerül: ezer-nyi nép és mozgalom mondja el ugyanezt önmagáról: mi vagyunk az „isteni ihlet és az emberi tapasztalat” csodálatosan értékes elegye!

Akkor miért épp a zsidóság az, amiben MI hiszünk? Miért ragaszkodunk hozzá ilyen büszkén és ilyen alázattal?

Persze mi azt válaszoljuk rá: Nem akarjuk elengedni, életünk része. Ám a múltban az őseinknek sokszor tették fel a kérdést, néha szelíden, más-kor erőszakkal: Miért nem csatlakoztok olyan csoporthoz, ami kevesebb ves-zélyllyel, kevesebb lemondással és kevesebb kötelezettséggel jár?

Igen, az évezredek zsidó történelem visszatérő sorskérdése volt: kell-e nekünk a „kiválasztottság”, ha sokszor ily’ keserű a gyümölcse?

Ám sokunk számára ez már „csak” régelműlt és történelem. Tapasztaljuk, ma már más világ van; az elmúlt évezredben sohasem volt ilyen jó dolga a honi zsidóságnak.

Ma már a saját döntésed, hogy merre indulsz.

Ma önmagunknak kell megtalálnunk az értékeket és az értekeset. Ma sokkal inkább át kell éreznünk az ünnepek üzenetét, mint déd-szüleinknek, hiszen csak akkor tudunk valóban eggyé válni vele a rohanó vi-lágban.

Ma akkor lesz hiteles a hagyományunk önmagunk számára, ha ez a sorsvál-lalásunk.

Ma szabad a választás!

Lehetsz: független vagy függő, ragaszkodó vagy sodródó, kereső vagy semleges.

Ma minden csak rajtad, az egyénen múlik, a „zsidó egyén és egyéniség” pe-dig a közösség önazonosításán.

Ma a zsidóság az egyén, a közösségünk és a hagyomány együttélése.

Október 2-án este ránk köszönt ros hásaná.

Biztos Ti is elgondolkodtatok, miért is szerettek zsidónak lenni...

Most a saját zsidóságomról szeretnék nektek írni, ami sokatokéval nagyon hasonlatos. Az ezer ok közül egy, amiért én nagyon szeretek zsidó lenni: a tö-kéletes Tóránk, a megörökölt istenhitünk mellett a mesés történelmünk, a le-gendáink miatt.

(Folytatás a 2. oldalon)

A zsidóság az élő hagyományok foglalata

(Folytatás az 1. oldalról)

Itt szólítottuk meg, s nem kívántunk 1%-os kampányunk során a társadalom egészséhez fordulni. A Mazsihisz új arculatával, kampányának őszinteségével, a befolyó forrás felhasználásáról szóló előzetes tájékoztatással új kommunikációjának alapjait mutatta be. Van még mit javítani, kell még sokat fejlődni, különösen a neológia identitásának kom-

munikálásában. De az út, amelyen elindultunk, helyesnek tűnik.

Hiteles cselekvés

Ez a hosszú távú versenyben maradás egyik fontos záloga. A néhány esztendővel ezelőtti állapothoz képest a helyzet mára drámaian megváltozott. Bátorság nélkül állítható, a Mazsihisz pénzügyeinek és működésének transz-

pareniciája lényegesen meghaladja versenytársaiét. Intézményei a zsidó közösséget szolgálják, kóser ellátással, a magyar neológia mai napig érvényes üzeneteivel a hagyomány megőrzéséről, a kor kihívásaira történő válaszokkal, a megújulással. Működésünk javításának igénye nem titok, strukturális problémáinkról nyílt párbeszéd folyik. De minden intézmény esetében valós megújulási folyamatok indultak el. Nem fantomintézményekről van szó, nem az ablakba tesszük ki őket mutogatni, hanem egy valódi közösség igényeit szolgálják. Iskoláink sok gyermeket nevelnek, a kórházban valódi betegellátás zajlik, szociális otthonainkban zsidó ápolattal idős korát teszik munkatársaink teljesebbé, óvodáinkban a tradícióinkat felváltó családok apró utódait vezetjük be játékosan őseink hitébe. Ezek az intézmények nem a semmiből teremtődtek, hanem hosszú, organikus fejlődés eredményeként működnek. Tradícióik vannak, s ezek a magyar zsidóság tradíciói. Erre büszkéknek kell lennünk.

Iskoláinkban, óvodáinkban évek óta túljelentkezést rögzítünk, ami azt jelenti, szolgáltatásai ha nem is hibátlanok, de a zsidó közösségben elfogadottak. Tudjuk, a zsidó kórház sem a 21. század legmodernebb egészségügyi intézménye, de a betegek ápolásának minősége miatt sokan éppen ezt az egészségügyi intézményünket preferálják. Megújult a levéltári munkánk, a Zsidó Múzeum pedig átalakítás alatt áll. Az ORZSE könyvtárában tavaly hetvenéves intellektuális adósságunk felszámolása kezdődött el a könyvtár állományának rendezésével – első eredményei már látszanak.

A jövőben azonban minél kiterjedtebb kapcsolatokra kell törekednünk, minél több, egymástól eltérő profilú civil szervezettel is. A formális, szerződéses kapcsolatok erősítik legitimációnkat, amire nagy szükségünk lesz. A zsidó szervezetek a Mazsihisz számára evidens fontosak: egyrészt mert ez a dolgunk, másrészt azért, mert ezzel jellemezhetnénk magunkat, hogy mi – szemben mások törekvéseivel – nem akarjuk monopolizálni a zsidó életet. A valódi, a közösség igazi igényeivel foglalkozó munka hiányát intézményalapításokkal feleltetni nem lehet. A verseny győztese pedig az lesz, aki ezt nemcsak felismeri, hanem el is kezd a zsidó közösség valódi igényeivel foglalkozni.

A magyar zsidóság – sajnos nem kivételként – szenvedésben edzett, útszálló közösség. Tudom, hittestvéreink között vannak, akik azt vallják: őket ne képviselje semmilyen hitközség. Ezzel már csak megválasztott tisztességük okán sem érthetők egyet. Azt viszont ki merem jelenteni, hogy éppen saját diaszpórai létünk és a többségi társadalomhoz való bonyolult viszonyunk okán a magyar zsidó ember képes elválasztani a búzáat az ocsutól. Azok a családok, melyek végigéltek velünk az elmúlt évtizedeket, tisztán látják, melyik az a szervezet, amelyik ha kell, akár erős ellenszélben is védi érdekeiket. Láthatják, kik azok, akik ha nem is mindig látványos gesztusokkal, de képesek elérni, hogy félelemérzet nélkül mehessünk szépülő zsinagógáinkba imádkozni, és a kipa normális része lehessen az utca képnek. Ezért hiszem, hogy egyre többen felismerik, nem elég hangzatos marketinggel üzeneteket vagy üzletet csinálni a vallásból. Ez a jelenség azért is életveszélyes, mert ráégeti az egész magyar zsidóságra a „megélhetési zsidó” bélyeget. Azt, ami eddig csupán nyelvi lelemény volt.

Az 5776-os zsinagógai esztendő a Mazsihisz számára egy reményteljes fejlődési folyamat fontos lépcsőfoka volt. Ezen a lépcsőn lehet továbbkapaszkodni, de a visszaesés, a hanyatlás veszélye is mindig ott lebeg fölöttünk. Egy biztos: szorgalom és munka nélkül nem tudunk előrébb jutni, s a „zsidó reneszánsz” kifejezés folytonos ismételtetése nem helyettesíti a valódi aktivitásokat. Tudom, mai gondjaink nemsokára a feledhető történelem részévé válnak, de a zsidó hagyomány hiteles és örök marad.

A Mazsihisz elnökeként és magyar zsidóként kívánom az Új Élet valamennyi olvasójának, hogy mikor a sófár hívó szavára összegyűlnek zsinagógáinkban, akár értik, akár csak hallják imáink ősi szövegeit, teljesedjen be őseink könyörgése. Valamennyi hittestvérem és családja, szerettei nevét írja be az Örökkévaló az Élet Könyvébe a beköszöntő 5777. zsinagógai esztendőre.

Sáná tóvá mindnyájuknak!

ÁCS TAMÁS

Ötezer-hétszázhetvenhét

Mikor újévi köszöntőm címét leírtam, az volt az érzésem, hogy alig néhány hete múlt csak, amikor az előző zsinagógai esztendőt köszöntöttük.

Tudomásul kell venni, hogy életünk homokórája születésünk pillanatában megfordított, és halkán, észrevétlenül ugyan, de a homokszemek pergése jelzi azt, amit csak az Örökkévaló befolyásolhat: az idő múlását. Az is átfutott rajtam, hogy vajon hány magyar zsidó család életébe hoztak az idő „homokszemei” örömet, boldogságot, gyarapodást, és hol hagytak gyászt, bánatot, keserűséget. Így igaz ez több ezer éve a teljes zsidó közösségre is. Most, amikor küszöbön áll az 5777. év beköszöntése, és zsinagógáinkban megfűjjük a sófárt, mi, zsidók, a messiásra várva mindig hiszünk abban, hogy nagyszámú éveink következője az örömet, egészséget, beteljesülést, sikert hozza.

A zsidó nép születetten és halachikusan is optimista. Több ezer éves történelmünk sorsdöntő eseményei, Szentélyünk lerombolása, 40 évnyi pusztában való bolyongás, pogromok és üldöztetések, a 20. század pokla után, a holokauszt emberi szóval leírhatatlan szenvedését túlélve is itt vagyunk, és változásokkal teli életünkben egyetlen van, ami örök: a hitünk. A hit és a hagyomány megőrzése az, ami átsegít bennünket minden ismert és ismeretlen megpróbáltatáson.

Anélkül, hogy teljességre törekednék a tavalyi, az 5776-os esztendő mérlegének készítésénél, szinte csak címszavakban, de elmondhatom, hogy eredményes volt munkálkodásunk. Megújult és új alapokra helyeződött a BZSH vezetése, gazdálkodása a szónak személyes és dologi jelentésében is. Kimondott és megkezdett célunk az ifjabb generáció elérése, hogy eljőjenek zsinagógáinkba, amelyet már megkezdünk. Gigászi munka ez, hiszen 72 évvel a bennünket elpusztítani akaró világgégés után még mindig vannak szent helyeink, amelyek inkább romok, mint szakrális kegyhelyek. A kormány által nyújtott segítséggel és saját erőből, hosszas előkészítés eredményeként, elindult a Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga felújítása, és kimozdult a holtpontról a csepeli zsinagóga felépítése is. Természetesen a kövekből csak szellemiség – genius loci – árad, valódi imádság csak embertől szállhat Isten felé. El kell érniünk, hogy a vallásukat még gyakorló idős hittestvéreink kézen fogják fiatalabb családtagjaikat, és legyen okuk zsinagógáinkba vagy egyéb zsidó kulturális intézményekbe az ifjúságot behozni. Ezt szolgálják kulturális programjaink is. A hagyományos Zsidó Kulturális Fesztivált ez évben kiterjesztettük. Műsorokat szerveztünk nemcsak a Dohány utcai zsinagógába, a Goldmark Terebe, hanem egyéb, erre alkalmas templomainkba is. Bátran állíthatom, hogy ez az eseményorozat a nyarutó kiemelkedő, nemzetközileg is elismert kulturális színfoltja Budapestnek.

Meg kell említenem, hogy eredményeink mellett a pergő homokóra gyászt is jelzett. Az elmúlt zsinagógai esztendőben vesztítettük el vallásunk egyik ikonikus személyiségét, a mindenki által szeretet tisztelet Deutsch Róbert főrabbit, fakadjon áldás emlékéből. De ahogy ősi könyveink írják, az egyik generáció megy, a másik jön. Tökéltünket immár az érkezőkre kell vessük, hogy ne csak egy brisz legyen zsidó családi esemény, de minél több bar micvá, bar micva, hasznez hangjaitól legyenek hangosak zsinagógáink.

Ezúton kívánok a Budapesti Zsidó Hitközség vezetésére és a magam nevében sáná tóvá.

Hozzon az 5777. esztendő mindannyiunk számára békét, egészséget, jólétet, istenhitünk rendíthetlenségét!

Kedves Barátaink!

(Folytatás az 1. oldalról)

Ahogy reb Tévje mondta: „a hagyomány...” – igen, az a miénk... a törvényeink, a kérdéseink, a kételkedéseink, a dallamaink.

Szeretjük őket. Egybeforrunk. Sorsválasztás.

Itt van példának okáért az újév, amit immáron mintegy 3500 esztendeje ünneplünk. Ám mit is ünneplünk ros hásánákor?

Erre mindenki tudja a választ: Ezen a napon dől el az ember sorsa: melyik nyitott könyvből kerül a nevének? Az élet könyvébe vagy a halál könyvébe?

Belegondolatok már?

Milyen döbbenetes pillanat... Félelem és remegés tölti be a napot.

Ám ha valóban ennyire ijesztő és komoly ez az ünnep, akkor miért erőltetünk magunkra vidám szokásokat? Miért ünneplünk és dalolunk? Miért van ünnepi étkezés? Miért eszünk mézbe mártott barcheszt és almát?

Nem, nem azért, mert abban reménykedünk, hogy az élet könyvébe leszünk beírva, hanem azért, mert ezen a napon ellátogat hozzánk a Teremtőnk. Ott sétál a mezőn velünk, ott ül az asztalunknál, és velünk együtt ünnepli Ádám és Éva születését, az emberi élet megteremtését.

Ott imádkozik velünk, és hallja a dallamokat...

Beszélget velünk.

Kérdez bennünket, és mi kérünk tőle.

Megérint bennünket, és egy újabb évet ajánl fel nekünk.

Ezért kell a legszebbet és a legtöbbet adni magunkból.

Ávinú Málkénú, smá kolénú! – Atyánk, Királyunk, halljad meg a hangunkat!

Ros hásáná az önmagunknak feltett és fel nem tett kérdések ünnepe lett.

Hogyan használtuk fel a tavaly kapott lehetőséget?

Idén próbálunk-e még több jót cselekedni?

Adunk-e másnak is abból a sok szépből, amit az élet nekünk adott?

Átgondoljuk-e hibáinkat, és megpróbáljuk-e kijavítani azokat?

Készítünk-e számvetést, hogy milyen terveink voltak egy évvel ezelőtt, és hogyan váltottuk őket valóra?

Újraértékeljük-e az álmainkat, a vágyainkat, és megpróbálunk-e azokból minél többet megvalósítani? Akarunk-e javítani a világon, de legfőképp magunkon?

És az én zsidóságom? Hol tudok még fejlődni? Mit tudok még tanulni? Megérintem-e az élet fáját, eszem-e a gyümölcséből, megpihenek-e az árnyékában? Mert ros hásánákor fel kell tenni a kérdést önmagunknak: miért élek én? És élek-e én?

Barátaim, álljunk meg egy percre!

Lehetőségünk van átgondolni az előző év minden pillanatát, majd elgondol-

kodni azon, hogyan fejezhetjük be félbehagyott álmainkat.

Ha el tudjuk mondani, mi végett is vagyunk a világban, akkor az Örökkévaló az Élet Könyvébe fog bennünket beírni, mert vannak céljaink és terveink.

Használjuk a napokat!

Építsük önmagunkat, a családunkat, a közösségünket. Egymást.

Mert ha nem tesszük, akkor az álmaink eltűnhetnek, a vágyaink beteljesületlenek maradhatnak, és az ígéreteinket nem tudjuk betartani, a semmibe vesszük.

Ám ehhez ma kell cselekedni.

Adjuk meg a mának, amit a MA érdemel! Szabad a választás...

Ahogy Scheiber Sándor, a rabbiképző volt rektora írta egyszer: „Legyetek emberek és zsidók, és ez a kettő egyet jelentsen!”

Szép, édes, áldott, bőséges és békés esztendőt kívánok, amiben tudunk alkotni és szeretni.

613

(Folytatás az 1. oldalról)

neológ zsinagóga. Két tornya az ég felé néz. Az épület kicsinyített mása Európa első jellegzetes neológ zsinagógájának, a budapesti Dohány utcai zsinagógának, amelyet 1859-ben avattak fel.

Majd egy évszázadig szolgálta Vas megye fővárosának zsidóságát, és sorsa az lett, mint az egykori híveké, az enyészett. Ma a helyi zene, illetve művészet fellegvára. Egy árulkodó márványtábla beszél csupán arról, hogy ez a hely valamikor Isten háza volt.

Szemben a helyi zsidóság mai székháza. Kicsinyke, de igencsak elegáns imaházában péntek este még száll az imádság a magasságok felé.

A magasságok felé, a Jóistenhez, aki nem annak függvényében hallgatja meg az imádságot, hogy mennyien imádkoznak az Ő házában.

Az első emeleten kultúrterem. Rendszeresen előadást tartanak ott budapesti előadók, oktatók, művészek. Zsidó fórum, ahol találkozhatnak a különböző vallású vagy gondolkodású emberek. Beszélgetnek, vitatkoznak, igyekeznek megérteni egymást.

Nem messze innen az egykori szombathelyi elemi iskola, ma felújított belső térrel. Benne egy állandó kiállítás a zsidóság múltjáról, évtizedek kultúrájáról, emberekről. Sehoh az országban, de talán egész Európában nincs ennyi megafénykép, ilyen jól összeállított tárlat, amely őrzi a virágzó élet emlékét. A polgárok sokszínűségét, a lenyűgözően gazdag vallásos életet.

S most vissza: a zsinagóga és az elemi iskola közötti székházhoz. A lépcsőn felmenve, Herzl Tivadar táblája látható. Őrzi a zseniális gondolkodó emlékét, aki megfogalmazta az *Im tircu en zo ággádá*, *Ha akarjátok, nem álom örök érték mondatát.*

Nem messze a Herzl-táblától, ott van egy környékbeli kicsiny zsinagóga érdekesebben alakult történetében értékesen formálódott egykori két kőtáblája, rajta: *Ászeret hádibrot*, a Tízparancsolat ígérei.

Az egyik oldal ép, a másik eltörtött.

Az egyik oldalon *bén ádam lámÁkom*, Isten és ember közötti parancsolatok, a másik oldalon *bén ádam láhávero*, ember és ember közötti parancsolatok. Amelyik összetört, az a bal oldali, ember és ember közötti kapcsolat. A jobb oldali, amely Isten iránti szeretetünket, alázatunkat, reményeinket, a szülők iránti tiszteletet fogalmazza meg, az a mai napig él.

Él és üzen.

A másik oldal a pusztulásról beszél. Emlékeztet a soára, ahol több mint 4000 szombathelyi zsidó pusztult el.

A lépcsőn lefelé jövet a kultúrházban, s már majdnem kiérve az utcára, egy drámai hatású márványtábla látható, mely a soában mártíriumot szenvedett 613 gyermek emlékét őrzi:

„A szombathelyi gettóból elhurcolt 613 gyermek emlékére, akik a fasiszta terror áldozataivá váltak.”

Hatszázötvenhárman voltak, mint a micvák száma. No comment...

3. GYERTYAFÉNY

A TULIPÁNOK FÖLDJÉN

A híres Portugál zsinagógát, héberül: *Béth Háknzeset Haportugezi-t*, a Spanyolországból és Portugáliából kiűzött zsidó közösség építette. Hogy megérettük a zsinagóga építészeti szerkezetét, tudnunk kell, miképpen kerültek a spanyol és portugál zsidók Amszterdamba.

Európa mindig általános feszültségek forrása volt; ilyen ellentét jellemezte a katolikus Spanyolország és a protestáns Németalföld szembemállását is. A kiűzetés előtt a spanyol és portugál zsidók egy része kényszerűségből megkeresztelkedett – de annak ellenére, hogy felvették a katolikus vallást, otthonaikban

részben őrizték a zsidó hagyományokat. Ők lettek a marránók. Leszármazottaik érkeztek meg a 16. század végén, a 17. század elején Amszterdamba.

Hollandia fogadta őket...

Az Amszterdamban letelepedett zsidók megalapították saját helyi közösségüket, aminek egyik fontos mozzanata lett a zsinagóga, az ő szavakkal *Asnoge* megépítése. A munkát 1670-ben kezdték el, és 1671-ben már be is fejezték. A pénzügyi háttérrel *Jichak da Pinto*, egy jómódú marránó zsidó biztosította.

A külső portálon a Zsoltárok könyvének idézete olvasható: „*Nagy szeretettel jövök a te házaadba.*”

A templom jellegzetessége a szefárd stílusban kialakított belső építészeti tér.

A keleti falon áll a lenyűgöző frígy-szekrény, amely hat-nyolc méter széles és mintegy négy méter magas. Anyaga dél-amerikai dzsakaranda fa, színe vibrálóan szépséges, így méltó megjelenést ad a szent iratok lakhelyének. A benne lévő tórák közül mindegyik a klasszikus szefárd tórák hangulatát idézi, tarka színkavalkádban pompázó tóraruhákkal. A nyugati oldalon helyezkedik el a *bimá*, a tóraolvasó asztal, amelyhez több faragott lépcsőn lehet feljutni.

Az eggyemeletes épületben a szertartások alatt a nők fent, a karzaton ülnek.

Unikumnak számít, hogy máig nem vezették be az elektromos áramot, így a belső teret hatalmas és kisebb méretű gyertyák világítják meg a padokon és a csillárokon.

Számuk a *micvák* számának megfelelően 613.

Fényerejükkel, illatukkal, hangulatukkal azt szimbolizálják, hogy bár a közösség Spanyolország és Portugália után új otthonra talált, változatlan maradt a zsidó valláshoz, a hagyományhoz való hűséges ragaszkodás. A gyertyák ápolójának munkája külön hivatás. Ő gondoskodik róla, hogy minden péntek este, amikor felgyúlnak a fények, a *micvák* öröme világosságot adjon a sötétségben, ünnepi érzéssel árasztva el az épületet és a lelkeket.

Ünnepek előtti elmélkedésünket egy mondatban így fogalmazhatjuk meg:

A micvák fontossága, a kegyelet őrzése és a hagyomány tisztelete legyenek mérőföldkövei annak az útnak, melyen járni kívánunk!

אבינו שבשמים צור ישראל וגואלו

Menneyi Atyánk, Világ Alkotója, Izrael Szirtje és Megváltója. Tekints le reánk a magasságokból, fogadd el elhangzó imádságainkat.

Atyánk, Királyunk!

Nyisd meg az ég kapuit imádságaink előtt, s írd be valamennyiünket az Élet Könyvébe. A Világ Alkotója részesítse áldásban közösségünket, asszonyainkat, férjainkat, idősebbjeinket és fiataljainkat egyaránt. Külön hallgassa meg a Világ Alkotója áldáskérésünket azokért, akik betegségük miatt nem lehetnek zsinagógában.

Atyánk, Királyunk!

Fogadd imádságainkat! Te ismered szívünk rezdüléseit! Hozz gyógyulást a betegeknek, vigasztalást a gyászolóknak, segítséget az elesetteknek, biztatást a reménytelenség foglyainak. Békességet a lelkekben! Nyugalmat Óseink Földjén, Izraelben! Megértést és fejlődést itt, e Honban!

כתיבה וחתימה טובה!

E gondolatokkal köszöntöm Testvéreinket, és kívánom, hogy a Világ Alkotója írjon be bennünket az Élet Könyvébe, fogadja „kegyesen és irgalommal” fohászainkat.

Mikola migránsozott, Heisler helyretett

Egy furcsa konferencia margójára

Szilárd meggyőződésünk, hogy az antiszemitizmus kérdésének és az európai migráció problematikájának reflektálatlan összemossa sok tekintetben megtévesztő és manipulatív, a fölösleges félelemkeltés pedig soha nem növeli a biztonságot, ellenkezőleg – fogalmazott Heisler András, a Mazsihisz elnöke Budapesten, az Aquincum Hotelben, a Cionista Világszövetség (WZO) Európai Antiszemitizmus Elleni Konferenciájának megnyitóján.

Az eseményen elhangzott beszédet teljes terjedelmében közöljük:

Hölgyeim és Uraim!

Mi, magyar zsidók, különleges helyzetben vagyunk. Van egy hazánk, itt, a Kárpátok ölelésében, van történelmünk, hisz már a honfoglaló magyar törzsekkel is érkeztek zsidók ide, van közös múltunk, vannak közös tragédiáink. A magyarországi zsidók hazája Magyarország, s történelme bennünket összeköt. Ezer szállal kötődünk az ország kultúrájához, számunkra mindennél szebb nyelvhez, a folyókkal átszőtt vidékhez, a magyar tájhoz, a gulyához, a ménesekhez, az éjfélete pulikhoz, vagy talán a hófehérekhez.

Ezer szállal kötődünk Magyarországhoz, és van egy különleges kapcsolata, mely bennünket Izraellel is összeköt. Igen, Izraellel, a világ talán legszürreálisabb országával. Vajon ki találta ki, hogy a kiválasztott nép pont egy olyan helyen telepedjen le, ahol a termőföld helyén csak a kopár szikla vagy a rohanó homok nyaral?

Ahol nincs édesvíz, csak sós, s ritka az életet adó eső. Ahol milliónyi ellenség kívánja az ország pusztulását, s ahol még a nagy belvizet is Holt-tengernek hívják. Izrael nekünk, magyar zsidóknak, a szerelmünk. Nem ráció, hanem mélyszéles érzélem. Sok ezer év kultúrája, a Tízparancsolat, a Tóraadás, az elpusztult szentélyek, a Maccabeusok szabadságharca, Bar Kochba lázadása, s három világvallás közös hazája. Izrael ma egy korszerű ország. Légkondicionálók zümögésével, örökkön telefonozó fiatalokkal, az utakon futó robogókkal, s a felhőkarcolók istenkeresésével. A mi identitásunk alapja e két kultúra bennünk élő szimbiózisa. S a magyar zsidók cionizmusára is többnyire ez a jellemző. Ezt a bonyolult lelkiséget kell megértenie a Cionista Világszövetség képviselőinek, ha itt akarnak eredményeket elérni.

Bonyolult feladat, s láthatóan a WZO-nak nem sikerült megbirkóznia vele. Mert mi másnak tudható be az, hogy a szervezés indításakor kizárólag a magyarországi antiszemitizmust nevezték meg a kongresszus helyszínválasztásának okaként, mintha az antiszemitizmuson kívül a magyar zsidóság körében más említésre méltó ügy nem is létezne. Bonyolult feladat a helyi viszonyok megértése, de a Világszövetség ezúttal mintha nem is törekedett volna erre. Különböző nem felejtették volna el az 1929 óta saját magyar tagszervezetükként működő Magyarországi Cionista Szövetséget bevonnai az események előkészítésébe. A mélyebb helyisme-

ret hiányáról tanúskodik az is, hogy a szervezés munkájában kizárólag a helyi Chábád közösség vett részt. Jó, ha tudják, a legnagyobb magyar zsidó szervezet, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége büszke arra, hogy elnöke irodájában ott lóg az izraeli zászló. Jó, ha azt is tudják, hogy a mi Zsidó Múzeumunk helyén lévő épületben született Theodor Herzl, s azt is, hogy egy ilyen komoly nemzetközi szervezetnek, mint a WZO, a konferenciája csak akkor bírhat kellő súlyal, ha a legtöbb magyarországi zsidót képviselő helyi zsidó szervezet is érdemben bekapcsolódik abba. Senki ne értse félre a helyzetet: az én személyes meghívásom nem jelent érdemi együttműködést!

Hölgyeim és Uraim!

Ha segítséget kértek volna tőlünk, akkor nem csak a Tett és Védelem Alapítvány munkatársai, hanem számos, különböző álláspontot képviselő magyar társadalomtudós volna itt jelen az összetett kérdések megvitatására. Ha megkérdéznék bennünket, akkor mereven elzárkózunk egy olyan személytől, akivel Izrael Államának hivatalos képviselője sem volt hajlandó találkozni. S ha bárki kíváncsi lett volna véleményünkre, akkor elmondtuk volna, belpolitikailag nem tartjuk egészségesnek, hogy a népszavazást néhány héttel megelőzően egy cionista konferencián vezető kormányzati politikus az antiszemitizmussal összefüggésben a menekültekkel és az európai migrációval foglalkozzon. A kormány véleményét mindenki ismeri, álláspontja ebben a kérdésben ha-

tározott. Fontosnak tartom rögzíteni: közös ügyeinkben együttműködünk a kormánnyal, és ha indokolt, akkor képviselői szerepünket ellátva, konfliktust vállalunk. De nincs közünk a pártpolitikához, nem vagyunk a kormány ellenzéke, ellenben nem kívánunk propagandistái sem lenni. Az ilyesmink még a látszatát is szeretnénk elkerülni, és a látszat ezúttal megtévesztő lehet.

Bevezetőmben ezért csak korábbi gondolataimat tudom megismételni. Szilárd meggyőződésünk, hogy az antiszemitizmus kérdésének és az európai migráció problematikájának reflektálatlan összemossa sok tekintetben megtévesztő és manipulatív, a fölösleges félelemkeltés pedig soha nem növeli a biztonságot – ellenkezőleg. A zsidóságnak minden gyűlöletbeszéd ellen fel kell lépnie, mert vallási tanításai és történelmi tapasztalatai ezt indokolják. Számunkra nemcsak a zsidók, hanem a romák, a keresztények, a melegek, a muszlimok vagy a menekültek elleni gyűlöletkeltés sem elfogadható. A gyűlölet maga tudniillik olyan, mint

a vírus: a társadalom egészét képes alattomosan megbetegíteni.

Hölgyeim és Uraim!

Fontosnak tartom a pluralizmust, az eltérő vélemények meghallgatását. Nem célok elrontani senki játékát, de a ma kezdődő konferencia bennem inkább

kétségeket ébreszt, mint reményt. Adja Isten, hogy ne legyen igazam. Nem kérem Önöktől, hogy egyetértésnek velem, de arra buzdítok mindenkit, gondolkozzon el az általam mondottakon.

Köszönöm megértő türelmüket, és kívánom mindannyiuknak, hogy boldog és szép új évre írassanak be.

A dolog pikantériájához tartozik, hogy a magyar

testvérszervezetet, az élen dr. Kardi Judit elnökkel, kizárták a szervezésből (a Mazsihisszel egyetemben), és meg sem hívták. Ezek után már csak hab a tortán, hogy a konferencia helyszínül szolgáló hotel arab tulajdonban van.

Hja, messze nyúlnak az EMIH karjai...

Megrökönyödés

Heisler: A Magyarországi Cionista Szövetséget, amely 1929 óta tagszervezetük, elfelejtették bevonnai az események előkészítésébe.

Zsido.com: Heisler a hallgatóság megrökönyödésére „őszinte beszédében” (így, idézőjelben) azt fejtegette, hogy a Cionista Világszövetség nem vonta be a szervezésbe a Mazsihiszt (sic!), amely szerinte 1926 óta tagja a Világszövetségnek. Az pedig lehetetlen, hiszen a Mazsihisz legfeljebb 1951 óta létezik.

Ennyt a korrekt tájékoztatásról.

Árt-e a holokausztra emlékezés zsidóságomnak?

(Köves Slomó írása kapcsán)

Az alábbi cikket a Kritika című folyóirat 2016. május-júniusi számából vettük át, a szerző kérésére. A lapunknak küldött változatot vitairatnak jelöli, s így függetlenül a szerkesztőség állásfoglalásától, úgy döntöttünk, hogy közreadjuk. Vitairat, tehát várjuk a hozzászólásokat, véleményeket.

Az Örökkévaló tudja, mi bölcsőbb ebben a dologban. Hallgatni vagy megszólalni. Ha tévedtem, büntessen meg érte.

Zsidó nőtl olvasom: „...ahogy én élem meg a holokauszt szó értelmét: nekem az anyám maradt egyedül, nekem csak fizikai és lelki fájdalmat jelent, mert ilyenkor mindig magam előtt látom a rokonaim ki nem érdemelt halálusait, akiket soha nem ismerhettem meg. Mert ez fáj, nem megyek el emlékezni. Ha látok ilyen filmet, inkább kikapcsolom, mert magamat érzem ugyanabban a tehetetlen, kivégzés előtti helyzetben, ami a családommal megtörtént. Nekem felejteni kéne, de a többiek tudják meg, hogy mi mi-ért történt, mert akkor a gyűlölködés is elmúlhat...”

Torokszorító. Még inkább nem értem, hogyan volt képes a minap egy sajtóvezető zsidó egyházi személy – Köves Slomó, az Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (Status quo Ante) és EMIH vezető rabbija – címbe fogalmazva ezt írni: „A Biblia népének nincs szüksége Auschwitzra” (értsd: Auschwitz emlékének őrzésére; akárhogyan forgatom, e tétel szerintem – végső soron és történelmi kontextusunkban – mást nem jelenthet, még ha kiöltőjétől is igazából távol áll...).

Növeli Köves tételének problematikusságát, amikor kiterjeszti a zsidók jogára, hogy létezhesse: „A Biblia népének nem egyszerűen nincs szüksége Auschwitzra saját legitimitációjához, de lassan el is veszti ezt a legitimitációs bázist.” Kijelentése egyértelműen csúsztatás. Bizony hogy csúsztatás, ugyanis azt követelni, hogy „Soha többé Auschwitz!” és azt képviselni, hogy a zsidók ugyanannyira jogosultak saját államba szerveződött nemzetként élni, mint bármely más nációba tartozók – nem ugyanaz. Mire jó ez a csúsztatás, mit szolgál? Kevésbé lesz a zsidó a nem zsidók szemében szálla?

Köves Slomó a kétségtelenül létező/növekvő megértési-átérzési-beleélési nehézségeket is felsorakoztatja, amikor a zsidó-

ság szempontjából kivitelezhetetlennek és terméketlennek tekinti a holokauszt emlékének soha véget nem érő őrzését („Egyre kevesebbet jelent a holokauszt mint erkölcsi hívószó, semmitmondóbbá és jelentéktelenebbé válnak a holokauszttal kapcsolatos emlékezések, politikai kinyilatkoztatások. [...] És ez így is van rendjén, feltéve, ha létezik új, konszenzuális erkölcsi bázis.” – miféle, tesszem hozzá, új erkölcsi bázis, s az mit tartalmaz?), valamint meghajolni tünik az ősi-új Izrael Államot agresszornak bélyegző antiszemita vélekedés előtt („Izrael egyre nehezebben tudja fenntartani az áldozati szerep képét, és az áldozatnak kijáró legitimitációt mindinkább ellene fordítja a kevésbé értő, de annál harciasabb propagandisták propagandá”). Előfordulhat, vélem én, hogy az egész mögött – az azonosulás a támadóval szomorú pszichológiai jelensége mellett – az a megkérdőjelezhető ortodox felfogás áll, amely szerint a soá a Mindenható által a zsidókra mért büntetés volt – asszimilációs törekvésként.

Egyértelműen vitatni szükséges Köves Slomó rabbi nézetét a holokauszt történelmi „vegyértékéről”. Ragaszkodva ahhoz (Köves rabbi állításával szemben), hogy a holokauszt ugyanannyira sarokpontja a zsidó történelemnek, mint a Babilonba való elhurcoltatás, és a soát túlélők felszabadulása, újrakezdési öröme/fájdalma – hiába tagadjuk – Eszter történetéhez hasonlóan része a zsidó identitásnak. (No meg nem lehet elégszer ismételni, a holokauszt vízvonalzó az általános – nem csak zsidó – történelemben.)

A holokausztot – oktatásstratégiai gondolat – az emberi kultúra, az erkölcs teljes csődjeként kell tanítani. Zsidók és nem zsidók számára egyaránt. A Gonosz, a Negatívum abszolútumaként. Hozzáérhetjük emberségünket és embertelenségünket. A jó tanár (értsd: szereti hivatását, továbbá gazdag és adekvát pedagógiai metodikát birtokol) megleti módját, hogy az akárhányadik nemzedéknek eredményes emocionális és kognitív közelítéssel átadhassa a holokauszt morálfilozófiai és történelmi ismereteit. Akár a Tóra értékei esetében.

Keserűen („már rabbi is?”), ám változatlan elszántsággal maradok emlékezés-maximáimnál, amelyeket így kopogok valamiféle összegzésbe klaviatúrán: „Emlékezünk mindig. Akkor is, amikor magunk vagyunk (akár négy fal között az otthonunkban vagy magányosan sétálva-bolyongva bárhol). Akkor is, ha nem akarunk. Ha nem emlékeznénk, a gyilkosok győznének (eltávozott túlélő apám mondta). Az emlékezés és a gyűlölködés nem ugyanaz. Viszont az emlékezés és az elvetés összeférnek. Elvetjük a felmenőinkkel szembeni embertelenségeket. Elfogadjuk a hóhérok és hasonlélvezők utódait, ha elhatárolják magukat ezektől az elődeiktől. A megbocsátás, illetve megkövetés nem kölcsönös, hiszen A HOLOKAUSZTRA EGYETLEN ÁLDOZATA SEM ADOTT OKOT. Profánul: a zsidó mackókat nem kasszafúrásai büntetéseként deportálták halálba... Kollektív bűnösség nincs, közösségi szinten összegződő egyéni felelősség (büntetőjogilag nem számon kérhető) van. Mindannyian, zsidók és nem zsidók, felelünk, hogy a holokauszt semmilyen formában és egyetlen nép ellen irányulva se ismétlődjön meg. A holokausztra emlékezés zsidók és nem zsidók közös ügye, ugyanakkor a zsidó emberek a maguk szokásai szerint is megteszik, ami a részükön nem kirekesztés. Az antiszemitizmus ellen fellépni elsősorban a nem zsidók dolga. Mindezeknek a maximálnak történő megfelelést minden új, az összes érkező nemzedék tagjainak el kell sajátítaniuk. Amiben az előző nemzedék legyen

képes hathatósan segíteni-ösztönözni őket. Örökkön örökké. Amennyiben ez a civilizációs láncolat megszakad, a világ előbb-utóbb visszazuhan a barbárságba. Ámen.”

Formálódik bennem a feltételezés. Lehet, hogy Köves Slomó olyan rabbi (vallásantista), aki nem csupán veszteséget érzékel a holokauszt emlékének halványulásában? A válaszhoz háromnegyed századnyi időt visszalépek.

A holokauszttal Magyarországon is eldőlt. A zsidó vallás szerinti nem zsidó személy (egyszerűen: amiatt, hogy az anya nem zsidó) – a második zsidótörvénybe (1939:IV. te.) foglalt kitételek fennforgásakor (alapesetben: egy szülő, illetve két nagyszülő izraelita hitfelekezet tagja) – szintén zsidó, így viszont – hatoljunk mélyebbre a problémában, rátérve az antiszemita destruktív konstrukció hatására – a zsidó nemzet (régiesen, illetve helytelenül, mert rasszista): faj) és a zsidó vallás egysége mellett hagyományosan elkülönülő zsidó vezetők nem kerülhetik ki, hogy ne számoljanak a világi, a nem hívó, illetve kitért zsidóhoz (a halacha szerint megmaradnak zsidóknak...) hozzárendelő újabb, számukra normabontó változattal, az apai ágú zsidó származását – vallási ceremónia (betérés) – önazonosságba építve is, mint olyan valakivel, aki szintén bele-szól a zsidó élet, valamint a zsidók és nem zsidók viszonyának ügyeibe (amelyeket a galuta integrálódással vagy asszimilálódással felelés amúgy is bonyolultta teszt). Az „apai” zsidó („félzsidó”) zsidóságot felmenői sorsával – és a zsidó mivolt vállalásával (a többes identitás mentén) – „vívta ki”. Hiszen a zsidótörvények következtéként (amennyiben ismét hatályossá válnának) megint birtokolná a „gázkamra-érettség” szőnyű státuszát.

Ne feledjük: az antiszemita – többek között – abban különbözik az antijudaistától, hogy számára mindenki zsidó, ha az elődök között egy szem zsidó is akad. A faji alapú zsidótörvények „alkalmazása” a holokauszt során népiértálatl égette a magukat nem zsidóknak valló-tudók agyába, hogy – zsidók. Ettől pedig nem védte őket az sem, amennyiben – esetleg – antiszemitaik voltak. (Lásd ehhez Hankiss Ágnes: „Hazájának, Nemzetének hű fiaként...” Mentésítési kérelmek 1944-ből. Hamvas Intézet, 2016. Munkafüzetek.)

Rendkívül fontos történelmi cezuráról van szó. A magyar történelemben (1920) 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944. Tudniillik korábbi időszakokat társadalmi antiszemitizmus jellemez. Ám elérkezve ezekben az évekbe, a már létrejött polgári jogegyenlőséget megtagadó, állami kényszerítésű antiszemitizmussal találkozik a modern kori magyar zsidóság. Ez az antiszemitizmus a zsidók nagy részének az életét is elpusztította (miután meggyalázta emberi méltóságukat, elrabolta tulajdonukat, ellopta ingóságait).

Végső soron megértem Köves Slomót. A világi kompetencia betüremkedésével (a holokausztnak betudhatóan) a dominóelv érvényesül, s ki tudja, hol áll meg a borulás. Ezért leszögezem, vitairatom nem valamiféle vallásellenesség szülte. Én csupán nem szeretem, ha bármely felekezet papja, tanítója kéretlenül kioktat, miként éljek – vagy leckéztet, hogyan értelmezzek könyveket, például a Bibliát.

A továbbadás, átörökítés szabadságával és lehetőségével hadd őrizzem identitásom nélkülözhetetlen részeként a holokauszt emlékéhez viszonyulást (amihez persze emlékezni is legyen szabad, különösen anélkül, hogy zsidó irányból bagatellizálás vagy relativizálás érjen).

Kérem Köves Slomót, fogadja el ezt. A részéről ideemlegetett Európai Unió, migránsválság és Közél-Kelet dacára.

Vö. Köves Slomó: A Biblia népének nincs szüksége Auschwitzra. Új idők jönnek... Egység, 2016. április. Online: http://slomo.blog.hu/2016/05/29/a_biblia_nepenek_nincs_szuksege_auschwitzra

Fekete György

Kommentár

A Haaretz.com beszámolt arról, hogy Amerikában 184 zsidó közösség ajánlotta fel segítségét az országba érkező menekültek minél gyorsabb és könnyebb beilleszkedéséhez.

Csodálatos, amikor zsidó emberek micvát teljesítenek azzal, hogy idegeneket fogadnak be és segítik őket. „Te is idegen voltál Egyiptom földjén” – nyomatékosítja a Tóra a parancsolat jelentőségét.

Viszont nem árt, ha olvasóink (a 70 éven aluliak) tudnak róla, hogy a holokausztot megelőző időkben ennél sokkal több amerikai zsidó közösség fogott össze – fájdalom, rabbijuk vezetésével –, hogy NE fogadják be az Európából menekülő akará hittestvéreiket.

Pedig a törói parancsolat már akkor is létezett...

kápe

ZSIDÓ KULTURÁLIS FESZTIVÁL

Itt jártak munkatársaink

Patché Group Születésnap koncert

A rövid múltú Patché Group a fesztivál rendezőjétől bizalmat kapott - és joggal. A rendezvényt sorozat számos bejáratott, ismert zenekara és énekes mellett ez a mindössze két éve létező kisegyüttes fejbévágóan jó programmal állt elő.

Névadó *Pákai Petra* és *Cséry Zoltán*. Pákai Petra azt a fajta hangot hozta a Goldmark Terem színpadára, amivel annak idején Cserhádi Zsuzsa berobbant a zenei életbe: lehengerlő, minden szem- (és hallás-)szögből tekintve. Füstös, fekete hang Petráé. Mintha háromszáz éve jajonganá el a fekete rab-szolgák minden fájalmát, karcosan, olykor iszonyú erővel, és ugyanakkor bársonypuha suttogással. A blues és a soul legjobb és legszebb hagyományaira épül éneklési stílusa - másrészt viszont néha hirtelen váltással hottol (vagyis nem a dallamra, hanem az elemre improvizál). Aki hallotta valaha is Ella Fitzgeraldot így énekelni, örvendezve ismerheti fel a jelenséget, amire még a dzsesszisták közül sem mindenki képes (vagy nem vállalja)...

A zongorista/billentyűs Cséry Zoltán tökéletes zenei társa Pákainak. Zeneész, aki minden bandában tudja a maximumot nyújtani. Ami itt nem hangzott el, az az, hogy a két fiatal zene-tanár mellest kultúrahordozó: iskolákba járnak megszerettetni a jó muzsikát.

Ilyenből bőségesen adódott ezen az estén: az általuk művelt fúziós zene szinte minden forrásból merít, mindent magába olvaszt. Az így teremtet

Pákai Petra és Cséry Zoltán

ötvozet különös és izgalmas, minősége pedig együtt más és több, mint alkotóelemei egyenként.

A dalok némelyikét maga Petra írta, angolul - de ebben nem kell semmi különöset találni, az a jó dal, melynek

hallgatása közben nem zavar bennünket, hogy a szöveg nem különösebben magvas (I don't want to be alone - Nem akarok egyedül lenni). Na de hogyan éneklili? Húúú.

A dalok címe, szövege nem is igazán érdekes, hangulata ez, és a zeneszerző mindig hagy lehetőséget arra, hogy Petra hottoljon.

Az est szeretetreméltó vendége volt *Kálloy-Molnár Péter*, aki a Pesti álom című lemezéről énekel. A hangulatzenék után felvidítő volt hallani KMP ironikus dalait, főleg záráskeppen a *Bodybuilder Blues*t, amelyhez a ritmuskíséretet a közönség adta.

Bedő J. István

Nyelv zenéje

Szabó T. Anna és Dragomán György irodalmi estje

„Én írófeleség vagyok” - mondta egy alkalommal *Dragomán György*, amikor valóban írók asszonyai telepedtek egy asztalhoz valamely jeles irodalmi esemény alkalmából. Csak-hogy akkor éppen *Szabó T. Anna* kapta a reflektorfényt, Gyuri tehát indokoltan vállalhatta a másodhegedűs pozíciót.

Erről és a saját szereposztásról is szó esett a házaspár szakmai intimításokat is feszegető színpadi beszélgetése során. *Dragomán György* sikeres író, néhány félreismerhetetlen stílusú és erejű regénnyel a háta mö-

gött (A fehér király, Máglya - a legutóbbiak).

Szabó T. Anna ezerhangú költő, megrendítően ír szerelemről, anyaságról, játékosan köszönti költőtársait, indítja el az elmúlt év meglepő népszerűségű #verslavináját (ez lett a kötet címe is, aki teheti, olvassa el!). Úgy ír verset, ahogy más lélegzik - hinné az olvasó.

Ez olykor igaz, máskor meg az új versgyermek hosszu, akár éppen kilenc hónapi vajadás után szökken a világra, találja meg helyét a papíron. És persze műfordító is. (Emlékeztetőül: nem az a jó műfordító, aki az idegen nyelvet ismeri tökéletesen, hanem aki magyarul tud tökéletesen...) El ne feledjem: repelni is tud, természetesen szikrázó intellektusú a szövege.

Az estet szókoncert vezette be: *Anna* zenélő versei, majd utána *Dragomán* hasonlóképpen zenei hatású, mégis merőben más, feszített, a lihegés ritmusát követő részlete a *Máglyából*.

És a beszélgetés során apránként kibomlott, hogy mindkettőjük (írói) létezését az életnek és a mondataiknak a ritmusa határozza meg.

Meséltek aztán az álmaikról, meg hogy mikor és hogyan álmodnak - és ez hogyan épül bele *Dragomán* regényeibe: rémálomként vagy valóságként. (Nehezen szétválasztható...) Amúgy a férfiember elszánt prózaista, szinte sosem nyilvánult meg versben. Talán a tavalyi novelláskötetben, az *Oroszlánkórusban* lehet föllelni versnek ható részleteket, mondta erre *Anna* költő.

Gyuri író azért hozzáfűzte ehhez: Nem lehet úgy prózát írni, hogy az embernek nincs köze a költészethez. És némi irigységgel vegyes elismeréssel fogalmazta meg: A költőnek van esélye arra, hogy felszáll a szombat helyi vonatra, és mire megérkezik, megírta élete főművét. (Mindketten szombat helyi diákok voltak...) A regényíróknak, még ha elszántan le is ül reggel a géphez, előadódhat, hogy négy sor a napi termése, és még azt is eldobja.

Az intimitás: *Anna* és *Gyuri* egészen más életritmussal élnek és dolgoznak - de az elkészült műveket, ha már elége kiérleltnek tűnnek, mindig megmutatják egymásnak: a képernyőn. És azt figyelik egymás művein/műveiben, hogy a mondat, a gondolat működik-e. Felolvasni nem szabad, mert ha másik hangon szólal meg, az már egy másik mű.

A zenei ható szövegeket és a beszélgetést *Juhász Gábor* dzsesszgitáros fűszerezte meg olykor meditatív, máskor flamencós hatású, csöndes, megtanulhatatlan, de mindenképpen simogató alkalmi szerzeményeivel.

Bedő J. István

Kitalált világ

Für Anikó és Karácsony János koncertje

A Zsidó Kulturális Fesztivál nyitónapjára időzített koncert több komoly meglepetéssel szolgált. Már az egyhetes műsorfolyam programjából érződött, hogy a művészeti koncepció kidolgozója, *Gerendás Péter* a számára ismerős terep, a zenei műfajok felé toltta el a hangsúlyt. Nem baj az, ha a válogatás pop-lárisabb, ugyanakkor magas minőség jelenik meg a széles kínálatban.

Für Anikó nyilván többen ismerik színészként, szinkronhangként - pedig anyaszínházának Örkény Kert produkciójában is énekel. Három énekes nagylemez van már mögötte, és egy sor mese-cd.

Karácsony János és Für Anikó

A Hegedűs Gyula utcai, nagyon szépen helyreállított és karbantartott zsinagóga terében csupán bő félórányi szótól kaptunk *Für Anikótól* meg a dalok szerzőjének, *Hrutka Róbertnek* a zenészeitől. A számok tematikailag a Kitalált világ és a Nöstény álom című lemezek anyagából álltak össze, amolyan életút-áttekintés formájában: kislánykor, kamaszkor, szerelemkor, asszonykor (és persze „vad nöstény”-kor is).

A szövegeket *Bereményi Géza* írta, ami azt jelenti, hogy többször kellene meghallgatni őket - mindenesetre ezekben is suhog Cseh Tamás ballonkabátja. De mivel másfajta zene társul hozzájuk, az eredmény is különbözik. Für karakteres hangszíne, szép, tiszta artikulációja akkor is öröm, ha csak kis adagban kapjuk. A jobbára rezignálnak tűnő tartalmakhoz szerencsésen társult az előadásmód. Mégis - talán csak ezen az estén - valahogy hiányzott (nekem) a dráma a pontos énektechnika mögött.

Nem lehet azonban szó nélkül hagyni a technikai korlátokat. A dob hangerejéhez beállított zenekar egyszerűen lenyomta *Für Anikó* hangját. Hrutka jó hangszerező, különös, hogy senki nem hívta fel erre a nem csekély bakira a figyelmet.

Hogy a megszólalás lehetett volna eredményesebb, azt *Karácsony János* illusztrálta. Két nagyon ismert régebbi sikerével - Áldd meg a dalt, Az utolsó szerelmes dal - indított, és ez utóbbi már csak félig volt szóló, hiszen *Für Anikó* adta a vokált. Az egy szál zongora kísérete sokkal teltebb hangzást és teljesebb élményt tudott adni egy egész zenekarnál. Duettjük igazolta, hogy a színészhang és a lírai rockhang párosítása nagyon hatásos lehet.

Hrutka zenesztársai közül érdemes kiemelni a hegedűsöltő játszó muzsikust, aki remekül koncertált a gitárossal.

A Kitalált világ címmel bemutatott összeállítás fátyolos hangulatát felresöpörte a záró Nöstényállat blues, amelyet örömmel ajánlok a színészno minden rajongójának: egészen új arcát ismerhetik meg!

Bedő J. István

(Folytatás a 6. oldalon)

Szefárd dívák éjszakája

Háromnegyed órával a kezdés előtt már csak az oszlopok mögött találtam volna ülőhelyet a Hegedűsben, végül szerencsémre egyik hátsó sor széléről valaki elment, így nem kellett végigállnom a koncertet.

Telt ház lent, de a karzatok is szívesen fogadták a zene elkötelezettjeit.

Gerendás Péter előadóművész, a Fesztivál művészeti vezetője - ahogy fogalmazott - „érzelmi ráhangolódásra” invitálta a közönséget. Beszél azokról az időkről, amikor lakásokon belül is csak suttogva lehetett a zsidó szót használni, később pedig már szitokszóvá vált a kifejezés. Norvégiai tartózkodásából hazatérve, gyökereit kereste, családfakutatást végzett.

Két évtizeddel ezelőtt a figyelemfelkeltő, csalogató óriásplakátokat látva, melyeken a zsidó fesztivált hirdették öles, színes, nagy betűkkel, nagyon büszkének érezte magát.

A mai előadás hölgyei - mondta - korábban is rengeteget tettek a zsidó kultúra népszerűsítéséért, ők ennek az estének a főszereplői. Bemutatta a négy különböző zenei irányzatot képviselő művészt, majd jó szórakozást kívánt a koncerthez.

A négy díva a kifejezéshez igazodva látványosan vonult fel a zsinagógán keresztül a „színpadra”. Elsőként rögtön egy kvartett hangzott el: a Bim-bam és a Sálom áléchem.

Jiddis, szefárd, ladino és magyar nyelvű számok és „vendégdallamok” váltogatták egymást.

Falusi Mariann (akinek szólóénekesi pályája is töretlen) *Leonard Cohen* Hallelujájával kezdett: óriási hang, különleges megszólaltatás, majd *Joshua Sobol* Gettó c. drámájából *Jávori Fegya* szerzeményével, a Gyere, táncolj velem történelmi ihletésű dallal folytatta.

Bíró Eszter (musicalek, film, klezmerzenekarok, nemzetközi karrier) többek között hallhattuk a Szól a kakas márt, egy szefárd dalt Nimródról, valamint duettek *Falusi Mariannal*: a Mit akar az eső című jiddis népdalt, a Jaj tulipán, s a nagyon népszerű Bei mir bist du sheint.

Dina Pandzarisz, a macedón-görög gyökerekkel is rendelkező virtuóz énekesnő egyedi hangtechnikáját csillogtatva, a Nigun atik, a Durme, durme, a Keren or és a Yo menamori d'un aire című szefárd dalokat adta elő.

Klein Judit, a zsidó zenei világ Európa-szerte koncertező nagykövete, többek között sokoldalú repertoárjáról, szuggesztív előadásmódjáról híres. Ő a Papirojn jiddis, a Dos amantes ladino dalokat, majd saját szerzeményét, a Laylát énekelte.

Zárószámukat, a Tumbalalajkát, meg is kellett ismételnük.

A több száz fős közönség tombolva tapsolta végig a másfél órás előadást, valóban fergeteges volt a siker.

A kiváló zenekar tagjai: *Lamm Dávid*, *Hámori Máté* (gitár), *Szokolay Don-gó Balázs* (furulya) és *Dés András* (dobok).

A dívák? Elegánsak, tűzrólpattantak, minden porcikájuk ritmust és hangulatot produkált, s bár előadói stílusukat tekintve különbözőek voltak, abban egyet, hogy nagyon profin, nagyon szerethetően babonázták meg a nagyérdeműt.

Köszönjük!

gáljuli

A Rumbach-zsinagóga jövőjéről indult beszélgetéssorozat

Együttélés Háza - Együtt Élés Háza - hamarosan elkezdődik a Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga felújítása, ennek apropóján beszélgetéssorozat indult a templomban neves szakértők bevonásával az épület jövőbeni funkciójáról.

Az első találkozón a megjelent érdeklődőkkel *Toronyi Zsuzsanna*, a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár igazgatója, *György Péter* eszterá, az ELTE intézetvezető professzora, *Gunther Zsolt* Ybl-díjas építész és *Borgula András*, a Gólem színház alapítója beszélgetett.

A felmerülő javaslatok széles skálán mozogtak. Volt, aki zsinagógaként, emlékhelyként, vagy éppen oktatási központként hasznosítaná a jövőben a gyönyörű épületet, de volt olyan ötlet is, amely szerint mindhárom funkció megférne egymás mellett a felújítást követően.

A Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga a második világháború óta romos, 1959 óta nem használják vallási célokra. 1980-ig laktak a hozzá csatlakozó bérlakásban, ekkor azonban ezt kiürítették, mert az épület életveszélyessé vált. Az 1980-as években egy állami vállalat vásárolta meg a hitközségtől, majd 1994-ben az Állami Vagyonügynökség tulajdonába került. 2006-ban a Budapesti Zsidó Hitközség visszakapta, azóta látogatható, ám hitélet nem zajlik a templomban, melynek legfőbb tartozékai hiányoznak, így a tóraszékény és a padosok is.

VALLÁSI ROVAT

Jom kippur – bocsánatkérés Istentől és embertől

Jom kippur idén október 11-én, kedden este köszönt be. Ez az ünnep – talán még a csak alkalmasszerűen vallásos zsidóság körében is – az egyik legnépszerűbb. Ez meglepő, és egyben dicséretes is, minthogy egyáltalán nem ez a legkellemesebb ünnepünk, hiszen egész nap böjtölünk. A zsidó böjt során – más vallásokkal ellentétben – még a víz fogyasztása is tilos. Továbbá az év legtöbb böjtje napkeltétől napnyugtáig tart, ez a böjt azonban (és ezen kívül még év hó 9-e is) egész napos. Mivel azonban a naplemente időszakát akár az előző, akár a következő naphoz számíthatjuk, így mindkét naplementét böjtöléssel töltjük. Ez az oka annak, amit egyszerűbben úgy szoktunk megfogalmazni, hogy 25 óráig böjt, még akkor is, ha nem mindig jön ki ebből a többelből egy teljes óra.

Az ünnepnap másik szembevető jellegzetessége a bocsánatkérés. Ahogyan Rámbám írja a Megtérés

szabályaiban (Misné Torá, Hilchot Tesuvá), magának az ünnepnapnak van egy különleges, belső ereje, amely képes bizonyos bűnöket kiengesztelni. Persze olyan bűnökről van szó, amelyeket az ember már megbánt, bevallott, és nem követi el őket többé, ám súlyosságuk miatt az emberen rajta marad egy kevés maradék a bűnből, egészen jom kippurig. A jom kippur maga ugyanis lehetővé teszi, hogy az ember teljesen megtisztuljon, azaz belülről olyan hibátlaná váljon, mint amilyen a bűn előtt volt (sőt, még ha nem is követett el semmilyen bűnt, csak hiányos személyiséggel született, vagy gyermeki traumái miatt alakult ki nála egy rossz tulajdonság, a jom kippur akár azon is képes segíteni, ha megfelelően felkészülünk előtte!). Viszont az ember és embertársa közötti bűnöket még a jom kippur sem tudja megbocsátani, csak ha az ember jóváteszi, amit elrontott (ha kárt okozott a másikkal, térítse meg, ha ellopott tőle valamit, adja vissza), és bocsánatot kér, kiengeszteli őt (Megtérés szabályai 2:9).

Kérdés, hogy ha a jom kippur nem segít ezen a téren, akkor miért pont ilyenkor kérünk bocsánatot? Valóban, a bocsánatkérés egész évben helyes, sőt kötelező; nem is jó, ha az ember halogatja. Rábénu Joná (1180–1264) egészen odáig megy, hogy kijelenti, a megtérés halogatása csak a műveletlen emberekre jellemző (Sáaré Tesuvá / A megtérés kapui 1:3), az igazán komoly emberek egy pillanattal sem viselik el, hogy ők bűnösnek legyenek bélyegezve az égi értékrend szerint.

Ha viszont azonnal meg kell bánunk a bűnünket és bocsánatot kell kérnünk, akkor mi a jelentősége a jom kippurnak mint „véghatáridőnek”? A Tóra ezekkel a szavakkal írja meg a jom kippurról: „mert ezen a napon engesztel értetek [az Örökkévaló], hogy megtisztítsam benneteket minden vétkektől” (Mózes 3., 16:30). Mivel az áll, hogy „minden vétkektől”, ezért nagyon furcsa lenne, ha néhány vétket (az ember és embertársa közöttiek, amelyekért személyesen kell bocsánatot kérnünk) nyugodtan meghagynánk. Azt is vegyük figyelembe, hogy az Örökkévaló irgalmas, és nagy szeretettel tekint le az emberekre. Így ha valakiben esetleg tüske maradt miattunk, akkor az egy súlyos vádpont lesz ellenünk ezen a napon, és biztosan nem hiányzik nekünk, hogy ez is beleszámítson az égi kiértékelésünkbe.

Bocsánatot kérni nehéz. Legalábbis annak, aki nem szokta meg. Emelkezem, az első néhány alkalommal, amikor bocsánatot kértem valakitől, először elhatároztam, hogy odaállok elé, és megmondom neki. Aztán ettől a pillanattól kezdve folyamatosan nőt bennem a feszültség, vajon hogy fog kinézni ez a bocsánatkérés. Hiába aggódtam, mert az emberek igen pozitívan szokták fogadni. Ha esetleg nem, akkor újra és újra megpróbálhatjuk kiengesztelni a másikat, összesen három alkalommal (amikorlól kezdve mi megtettük a magunkét, inentől úgy számítják, mintha a másik követte volna el a sértést ellenünk). Kedvenc bocsánatkérésem talán mégis az volt, amikor a sértett azt sem tudta, egyáltalán mivel bántottam meg. Ilyen is előfordul! Persze mindezt nem tudja, aki nem gyakorolta a bocsánatkérés műfaját.

Fontos megjegyezni, hogy a bocsánatkérésnek akkor is van értelme, ha mi magunk nem igazán értjük, miért is kellene bocsánatot kérnünk. A lényeg az, hogy a másikban van egy rossz érzés, amit nekünk pár jó szavunkba kerül eltávolítani – miért is ne tennénk meg? Ne érezzük azt, hogy ez hazugság, hiszen egy szóval sem mondjuk, hogy ha most történe a konfliktus, akkor bármit is másképpen csinálnánk. Helyezzük a hangsúlyt arra, hogy nagyon sajnáljuk, hogy megbántottuk a másikat, rosszul esik nekünk, hogy a másik emiatt kellemetlenül érzi magát, és egyáltalán nem állt ilyesmi a szándékunkban.

Nyilvánvaló, hogy lelki gyakorlatként is komoly előnyei vannak mind az egyén, mind a közösség életére nézve: az ember a saját egóját, büszkeségét mérsékelheti általa, miközben a közösségben növekedik a béke, az összetartás. Mindebből egy újabb magyarázatát kaphatjuk annak, hogy miért éppen jom kippur előtt kérünk bocsánatot azoktól, akiket megbántottunk. Ekkor ugyanis nagy szükségünk lesz arra, hogy a gyakorlatban is alkalmazzuk a bocsánatkérésről megszerzett ismereteinket a Teremtővel szemben, amikor az Öllene elkövetett bűneinkért kérünk bocsánatot.

Szántó-Várnagy Binjomin
binjomin.hu

A brit főrabbi: ne csak a zsidókkal törődjete

A brit főrabbi úgy látja, hogy a zsidó fiatalok burokkban élnek az Egyesült Királyságban, ezért új projektet indított: minden évben kivisznek 15 zsidó egyetemistát Indiába, akik reményeik szerint megtanulnak másokért is felelősséget vállalni – számol be a Jewish Chronicle.

Az Egyesült Királyság ortodox főrabija, Ephraim Mirvis arra biztatta nemrég a zsidó fiatalokat, hogy ne legyenek önzők, lássanak túl saját közösségük-világuk határain, és a jövőben ne csak az angol zsidóságot és Izraelért, de a világ legelesettebb embercsoportjait is vállaljanak felelősséget. Mindezt egy új zsidó közösségi projekt felvezetéséért mondta el, amelynek keretében rendszeresen Indiába terveznek vinni zsidó fiatalbereket, hogy szembeüljenek a legmélyebb nyomorral, és gondolkozzanak el azon, hogy mit tehetnének a mérséklésért.

Az első csoport reményeik szerint már idén, december végén útra is kelhet. „Nekünk nem a nyolcnapnyi ott töltött idő az igazán fontos, hanem az, hogy mi történik utána. Miután az út véget ér, ezek az emberek a nagy-követeink lesznek a közösségekben. Miután beszámoltak a kampuszokon és a zsinagógákban mindarról, amit láttak, álljanak elő együtt vagy külön a saját kezdeményezéseikkel. Hogy pontosan mit tesznek, azt majd el-

Ephraim Mirvis

döntik ők, de az biztos, hogy képesek lesznek a változtatásra.”

A projekt azért is nagy előrelépésnek számít, mert az ortodox diákoknak különösen nehéz távolra utazniuk, biztosítaniuk kell a maguk számára a kóser étkezés és a szombat-tartás lehetőségét. Ezt most a közösség megoldja helyettük.

„Nem mindig csak azt kell kérdeznünk mindennel kapcsolatban, hogy jó-e ez nekünk. Jámor zsidóként mindenekelőtt azt a kérdést kell feltennünk, mi az, amiben mi tudunk segíteni másoknak.”

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Ukrajna

Lvivben (oroszul: Lvov) megemlékeztek a város zsidó múltjáról. Az ünnepséget azon a téren tartották, ahol egykor a legnagyobb zsinagóga és a Tanulás Háza, a Bét Hámidrás működött. A többéves munkával rendezett területen jelenleg a „Zsinagógák helye” elnevezésű emlékhely található. A múltira emlékeztető dekorációt Sophie Janke és Franz Reschke német építészek terveztek. A második világháború előtt Lengyelországhoz tartozó városban mintegy 110.000 zsidó élt, akik a lakosság egyharmadát jelentették. 1939 szeptembere után a németek által elfoglalt országrészből érkező menekültekkel számuk 200.000-re növekedett, mivel a szovjet uralom nagyobb biztonságot jelentett. 1941. június végén a németek megszállták a várost. A náci és az ukrán szélsőségesek által elkövetett pogromokban több ezren veszítették életüket. A gettót 1941 novemberében létesítették, ahol 120.000 zsidót zsúfoltak össze. Többségük a holokauszt áldozata lett. A Vörös Hadsereg 1944 júliusában üzte ki a megszállókat Lvivből. A felszabadulás idején mindössze 823 zsidó volt a városban. 1979-ben mintegy 30.000, jelenleg 5000 hittestvérünk él Lvivben, ahol élénk vallási élet folyik, és egy zsidó iskola is működik.

(Folytatás a 6. oldalon)

Körzeti kitekintő

Szeretkórház

A közelmúltban Deutsch Zsuzsanna orvos-igazgató és Deutsch László főrabbi fogadta a komáromi hitközség idelátogató harmincnégy tagját.

A főorvos asszony előadásában beszélt arról, hogy a holokauszt előtt Budapesten négy zsidó kórház volt: a Szabolcs utcai, a Maros utcai, a Városmajor utcai és az Amerikai út 57. szám alatti Szeretkórház, amit 1952-ben államosítottak, és ebben ma az Országos Idegtudományi Intézet működik.

Ez utóbbi közvetlen szomszédságában van jelenleg a zsidó kórház három épülete, az egyes, a kettes és a harmas belgyógyászat, ahol napjainkban több mint háromszáz beteget ápolnak. A közel félórás ismertetés után a vendégek gyümölcscsel kedveskedtek a betegeknek.

A kórház zsinagógájában Deutsch László főrabbi arról beszélt, hogy nem elég a szószékről prédikálni a szeretetről, de mint a régi időkben, ma is feladata a rabbiknak segíteni a beteg, szenvedő embereket gyógyulásukban, és nemcsak szavakkal, hanem tettekkel is. A főrabbi a továbbiakban elmondta, hogy változatlanul kóser étkeztetés van a kórházban, szépen megtartják az ünnepeket, a szombatokat, a szederestét, a chanukkát, a pürimot.

A zsinagógában minden péntek este és szombaton közel húsz férfi imádkozik, természetesen a főünnepeken még többen.

Emlékezés címmel felejthetetlen, bensőséges délutáni koncertet adott Kövesi János előadóművész, emléket állítva kórházunkban elhunyt édesanyjának és húgának. Meghívott közreműködője St. Martin, a világhírű saxofon- és pánsíp-művész volt.

A jótékonyaságból adott, mindenki szívéhez szóló koncert méltán váltotta ki kórházunk betegeiből a legmélyebb érzéseket és a legnagyobb tetszést.

Köszönet és tisztelet a vendégeknek!

Szeged

A swing csillagai: dixie-ünnep a zsinagógában című programmal vette kezdetét a Szegedi Őszi Zsidó Kulturális Fesztivál, az 52 éves Molnár Dixieland Band, Szulák Andrea és Berki Tamás fellépésével. A közel 400 résztvevő előtt a fesztivált köszöntő hitközségi elnök adta át a Lőv Lipót-emlékplaketteket és okleveleket a jeles fotóművész, Dusha Béla Élő zsinagóga c. albumával. Az elismerést az alábbiak vehették át: dr. Hekáné dr. Szondi Illdikó egyetemi docens, önkormányzati képviselő, a Szegedi Közéleti Kávéház vezetője a közösség kulturális életének, őszi fesztiváljainak szervezésében nyújtott támogatásáért; Korbay Istvánné az Otthoni Szakápolási Szolgálat képviselőjében, melynek tagjai több mint tíz éve segítik karitatív munkánkat, látogatják a MAZS megbízásából a holokausztürelőket, egyedül maradt, beteg hittestvéreinket, ellátják egészségügyi problémáikat, segítenek, könnyítenek megélhetésükön. Hogy jól választottunk, azt igazolja, hogy a Facebookon az ötszáz is meghaladta a lajkolás és a kitüntetettek gratulációinak száma. A koncert tényleg dixie-show volt, és Berki Tamás csodás zsidó és izraeli dallamai, vicei élénk tapsra ösztönözték a közönséget. A hitközség tagjai mellett nagy számban hallgatták meg a koncertet a Közéleti Kávéház és a Hit Gyülekezete tagjai.

A szeptember 6-i hangversenyt a Mazsihisz biztosította számunkra. Tizen-négy év után ismét fellépett nálunk Lux Erika zongoraművész, Alexander Ivanov orgonaművész és az Európai Zsinagógaközpont kórusa Izsák Andor karnagy vezetésével, aki – szintén közel két évtizede – már ellátogatott egyszer az általa építészeti csodának nevezett, rekonstrukció alatt álló, eklektikus zsinagógába. A rendezvény iránt a sok városi program miatt kisebb volt az érdeklődés, de így is meghaladta a száz főt a látogatottság. Izsák Andorral a régi ismeretség okán egy kisebb létszámú együttes jövő évi szegedi látogatásáról is egyezség született. Visszatérésük emlékére a szőlisták és a karnagy Dusha Béla fotóművész Szeged fényei c. albumának új kiadását kapták angol nyelven, hogy még sokáig emlékezzenek fellépésük színhelyére, a több oldalon keresztül bemutatott szegedi zsinagógára.

A fesztivál következő rendezvényén Fekete László főkantort, Nógrádi Ger-gely, Zucker Immanuel, Daniel Bouaziz kántorok, Lakatos György gitárművész és Neumark Zoltán zongorista „Back to the Roots – Minden zsidó zene, ami jó” címmel szinte mindvégig tapsolásra, lábdobogásra és gyakran együtt-éneklésre serkentette a közel kétszáz fős közönséget.

Az Ambitus V lengyel harmonikaegyüttes is bemutatkozott zsinagógánkban. A tanárokból álló zenekar több mint tíz éve alakult a Rzeszóvi Egyetem kezdeményezésére. Repertoárja igen széles, magába foglalja a számára írt eredeti szerzeményeket éppúgy, mint Bach, Mozart, Mendelssohn, Farkas Ferenc, Hacsaturján, Duke Ellington műveit. Sokfelé koncerteznek a világban, több rádiós és tévés felvételük volt, mielőtt hozzánk érkeztek az SZTE Juhász Gyula Pedagógiai Kar vendégeiként. Harmonikáikon a lengyel mellett zsidó és magyar dallamok is felcsendültek. A programon közel másfél százan vettek részt.

A Nemzeti Kulturális Alaptól hitközségünk támogatásával nyert sikeres pályázatnak köszönhetően Határtalan Himnusz címmel Mendelssohn II. szimfóniája hangzott el 14–15-én a két zsinagógában. A Szegedi Szimfonikus Zenekart Gyüdi Sándor Liszt Ferenc-díjas karmester dirigálta, közreműködött a Vaszy Viktor Kórus, valamint Somogyvári Tímea Zita (szoprán), Laczák Boglárka (mezzoszoprán) és Megyesi Zoltán (tenor). A koncertet a Szegedi Filharmonia berletesei, valamint a hitközség, a Közéleti Kávéház, a Szegedi Magyar–Izraeli Baráti Társaság, a Hit Gyülekezete tagjai és az érdeklődők kapták ingyenes ajándékhangversenyként. A közel százfős zenekar és a nagy létszámú kórus tizenkettedik alkalommal lépett fel vendégként a Szegedi Őszi Zsidó Kulturális Fesztiválok sorozatában. A telt házas földszint közönsége állva köszöntötte a fellépőket, kiemelten a karmestert, aki tagja az Alapítvány a Szegedi Zsinagógáért kuratóriumának, és elismerésül már korábban megkapta a közösség Lőv Lipót-emlékplakettjét. A két hitközség – Szabadka, Szeged – a jövő évben is tervez közös pályázatot Temesvár bevonásával hasonló koncertre.

Kapara-időpontok az ortodox hitközségen (1074 Budapest, Dob utca 35.): 2016. 10. 10-én, hétfőn, 09:00 és 17:00 óra között, 2016. 10. 11-én, kedden, 06:30 és 10:00 között.

L. A.

ZSIDÓ KULTURÁLIS FESZTIVÁL

Klezmerész és hegedűs a Hegedűsben

A tizenegy éve megalakult zenekar a zsidó folklórhoz tartozó, tradicionális klezmerzene követője, szószólója. Hatalmas repertoárral dolgoznak, egyik specialitásuk – egyedülállóan e műfajban – két énekesük kétszólamú előadása.

Az estjeiken elhangzó dallamok témái felölelik a zsidó élet minden napjait és ünnepeit, ezért hol vidámak, hol szomorúak – de a szomorúságba keveredik mindig egy kis remény, és a vidám dalokba is egy kis keserűség. Igyekeznek ezeket a hagyományokat követni mind a hangszerelésben (vezető hangszerek a hegedű és a klarinét, amelyekhez gitár, bőgő és dob csatlakozik), mind a műsorok változatos összeállításában. Szándékuk és céljuk a műfaj mind szélesebb körben történő megismertetése.

Együttesük tagjai: *Klein Judit* és *Török Judit* (ének), *Zala Judit* (hegedű), *Gordon Teodóra* (klarinét), *Temple Roland* (gitár), *Bíró Attila* (billentyűs) és *Garai Péter* (dobok).

A vendég *Eyal Shiloach*, az Izraelben született hegedűvirtuóz volt, aki már 13 évesen Isaac Sternnel állt egy színpadon a Mishkenot Sha'ananim

Eyal Shiloach

Zenei Központ megnyitóján. Számos világhírű együttesel lépett és lép fel, ezenkívül zenei irányítója a Cfáti Nemzetközi Klezmerfesztiválnak, ahol mesterkurzust is vezetett.

A Klezmerész a koncert során mintegy tizenöt számot adott elő, mindegyiket vastappsal díjazta a közönség. A Chiribim, Chiribommal kezdtek, majd a Klezmer Medley,

kombinálva a Szól a kakas márral, ötletesen és új megközelítésben bővült el. Ebben és a következőkben: Klezmer in F, majd Shalom Aleichem, hangzott fel Eyal hegedűje. Valóban zseniális művész, akinek játéka során sír, kacag, remeg-reszket, önálló életet él a hangszer. Nem kell dalszövegismeret ahhoz, hogy a lelkek húrjai is megszólaljanak.

Vitray Tamás: 64 év után találtam meg anyám sírját

Egy képet őriztem magamban róla: Eszterházy-kockás kosztümben, kis hetyke kalapban áll az ablak mellett, én meg rajongva nézem. Így idézi föl a Borsnak Vitray Tamás édesanyja alakját, akinek nyughelyét Auschwitzban találta meg nyolc-tíz évvel ezelőtt.

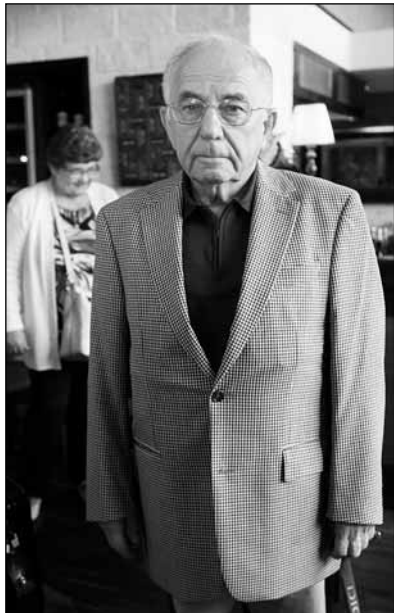
Egy élő legenda, akinek a neve hallatán sportközvetítések, korszakos műsorok, beszélgetések jutnak először az emberek eszébe, ráadásul Vitray Tamás sosem arról volt híres, hogy magánélete titkaival traktálja a televíziókat, magazinokat. Pedig munkássága révén nagy pillanatok ezrének lehetett szem- és fültanúja. Olyanoknak, amelyekről azóta feltehetőleg csak könyvekből értesültünk. Most egy tévéinterjúban mégis életének egy tragikus fejezetéről beszélt megrendítő őszinteséggel: édesanyja az auschwitzi haláltáborban hunyt el.

„És kilencven nappal túlélte a tábor felszabadítását! Akkor már hosszú ideje az ottani kórházban volt, a nap minden percében készült haza, de elindulni már nem tudott. A tábor kapuin kívül egy tömegsírban, ötszáz hasonló sorsú közt, ott van ő is...” – *Joshi Bharatnak* mondta el mindezt a Joshi a legjobb barát című műsorban, majd hozzátette: „Egy kicsit szerelmes voltam mindig az anyámba, talán mert nem vele éltem, hanem a nagyanyám nevelt.”

A Bors megkeresésére a legendás riporter további részleteket is elárult édesanyjával kapcsolatban, így azt is megtudtuk, ő maga csak felesége unszolására utazott el Auschwitzba. Mindezt közel hatvanöt évvel azok után, hogy édesanyjával utoljára látták egymást.

„Anyám már egy másik házasságban élt, másfél éves volt az öcsém, a féltestvérem. Talán azért is, mert ritkán láttam, ő volt számomra a női eszménykép. Azt hiszem, egy kicsit szerelmes is voltam belé. Mindenáron azt az Eszterházy-kockás, kosztümös képét akartam megőrizni róla, ezért nem is akartam elmenni Auschwitz-Birkenaubába. De a feleségem rávevett, és több mint hatvan évvel az események után, az ottani archívum révén jutottam hozzá a pontos, névre szóló adatokhoz. Nem reméltem, hogy nyomára jutok bárminek is, de azt mondták, menjünk át Birkenaubába, addig a név és születési dátum alapján utánanéznék, s mire visszajövünk, ha van adat, mind megkapom. Meg is kaptam. A törékeny kis női fodrászsegédet, Kertész Annát, az akkor mindössze 32 éves anyámat, 1944. március 20-án terelték ki a vagonból, és pontosan egy év múlva, 1945. március 20-án helyezték be, ami belőle maradt, ötszázadmagával a tömegsírba.”

Vitray már csak annyit tett hozzá halkán: „Ők azok, akik túléltek, de vissza többé nem jöhettek.”

Fotó: Fejér Bálint

Török Judit és Klein Judit, az együttes bravúros énekesnői, a Limonchiki, az Ot azoy kapcsán kapták a közönség nagy elismerését, Karlebach Medleyje s a Klezmer Dance pedig Eyalé volt, aki lejött a „színpadról”, s mint egy kávéházi muzsikus ment hegedűjével padsortól padsorig.

Egy gyönyörű, kabbalisztikus ima az Ana B'koach, melyet az együttes egyik cfáti vendégszereplése során hallott, majd vett fel repertoárjába, és eddig nem sokan hallhatták. Kifejezőereje és a két énekesnő kétszólamos előadása különleges élményt adott. A Bei mir, a Klezmerész egyik sikerszáma most sem okozott csalódást. Következett Eyal a Jiddise máme és a Monti-csárdás zseniális megszólaltatásával. A vendéghegedűsnek jutott még egy egyveleg a Hegedűs a háztetőből, melyet végigénekelte és tapsolt a nagyérdemű. Török Judit és a zenekar az Ale Briderrel búcsúzott, majd Klein Judit bemutatta a csapatot, a zenekar vezetője, Garai Péter pedig megköszönte a jelen lévő *Kunos Péternek*, a BZSH-Mazsihisz ügyvezető igazgatójának, *Ács Tamásnak*, a BZSH elnökének és a VII. kerület polgármesterének, *Vattamány Zsolt*nak a lehetőséget és a támogatást.

Mindenképpen idekívánczok, hogy kivétel nélkül minden egyes hangszeres művész remekelt, a 82 éves (!) billentyűs, Bíró Attila bravúros játéka külön is megérdemel egy dicséretet.

Gratulálok a szervezőknek, a zenekarnak, Eyal Shiloachnak, a támogatóknak! Felejthetetlen este volt!

gáljuli

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Lengyelország

Lódzban a gettó megsemmisítésének 72. évfordulóján megemlékezést tartottak, amelyen túlélők, leszármazottak, a zsidó közösség vezetői és a helyi hatóságok képviselői vettek részt. Az ünnepség a temetőben kezdődött, ahonnan a résztvevők az egykori Radegast vasútállomáson elhelyezett emlékmű-

Lódz. A radegasti emlékmű

hoz vonultak. 1940–44 között a lódzi gettóban mintegy 220.000 üldözött szenvedett, többségében lengyelek, de sokakat Ausztriából, Németországból és Csehszlovákiából hurcoltak ide. A haláltáborokba történő deportálás 1942 januárjában kezdődött meg. Becslések szerint csak mintegy tízezer éltek túl a megpróbáltatásokat. Az Európai Unió 10 millió eurót biztosít a Radegast vasútállomáson tíz éve létesített múzeum bővítésére és a gettó 2019-ig elkészülő multimédiás modelljére.

Algéria

Joël Mergui, a franciaországi zsidó hitközségeket tömörítő szövetség elnöke az Actualité Juive lapban elmondta, hogy az észak-afrikai országban a mintegy 200.000 francia keresztény sírja mellett 50.000 zsidó sír is található. 2003-ban a francia és az algériai kormány megállapodott a temetők megőrzéséről és gondozásáról, ami a zsidó sírhelyekre is vonatkozik. A francia konzulátus, valamint a helyi hatóságok segítségével a közösség képviselőjében *Serge Benhaim* 2014-ben a temetőket végiglátogatta, és ellenőrizte állapotukat. Mergui kijelentette, hogy mindössze ezer veszélyeztetett helyzetű sír van, amelyek sorsáról még dönteni kell. Algériában a függetlenség 1962-ben történt kikiáltása előtt mintegy 150.000 hitestvérünk élt. Számuk 1971-re ezer, 1982-re kétszáz főre csökkent. Az országból távozó zsidók többsége Franciaországot választotta, és csak tíz százalékuk alijázott Izraelbe. Hivatalosan jelenleg nincs zsidó Algériában. Valószínű azonban, hogy néhányan a helyi környezetbe beilleszkedve, az országban maradtak.

Ausztria

Kevesen tudják, hogy a Vorarlberg tartományban lévő, 15.000 lakosú Hohenems városban 1991-ben egy zsidó múzeum nyitotta meg kapuit. A gyűjtemény a régió egykori közösségeinek életét mutatja be. 1617-től van írásos bizonyíték a zsidók jelenlétéről, akik később egy zsinagógát és egy

Ausztria. A hohenemsi zsidó múzeum egyik tárlója

mikvét is létesítettek. A hitközség tagjai jelentősen hozzájárultak Hohenems gazdasági életének fellendítéséhez. Nevükhöz kötődik az első kávéház, az első bank és más vállalkozások alapítása. A fénykor a 19. század hatvanas éveiben volt, amikor 600 zsidó élt a városban, akik a lakosság 12 százalékát tették ki. A holokaszt az itteni zsidókat sem kerülte el, az utolsó deportálásra 1942-ben került sor. A Kristályéjszaka pusztítása megkímélte a zsinagógát, de az épületben tűzoltószertárat rendeztek be, és berendezését megsemmisítették. Az elmúlt években a templomot részben helyreállították, és a korábbi zsidó negyed 1996 óta a történelmi örökség részét képezi. Az 1617-ben létesített temetőben mintegy 500 sír található. A városkában egyetlen zsidó, a frankfurti származású *Hanno Loewy*, a múzeum igazgatója él. Fontos események ígérkeznek, hogy jövőre az első zsidók letelepedésének 400. évfordulójára alkalmából megrendezik a városból elszármazottak utódainak évtizedenként ismétlődő találkozóját, amelyre az USA-ból és a környező országokból már mintegy kétszázán jelentkeztek.

Kovács

APRÓ- HIRDETÉS

VEGYES

Újlipótvárosban garzonlakás turis-
táknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Üzemorvosi, házi orvosi rendelés
Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM.
Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Mik-
lós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés minimplantá-
tumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1.
320-4778. www.drviragdentel.hu és
www.mini-implantatum.hu

Tóthné Húvös Katalin fogtechnikus
mester. Fogsorok, hidak készítése, javí-
tása soron kívül. Fogszabályozó, fogfe-
héritő. Fogászati háttér biztosított. Szolid
árak. Mozgáskorlátozottakhoz házhoz
megyünk. Hétfői ügyelet. 1013 Bp.,
Krisztina krt. 51. fszt. 1. Déli pályaud-
varhoz közel. 06-30-222-3016, 06-1-
356-9372.

Színes és fekete-fehér nyomtatás,
másolás, plakátnyomtatás, könyvnyom-
tatás, névjegykészítés a Mammot I.-ben,
(III. em. 312-es üzlet), a II. és VI., kerü-
letben. Messinger Miklós, 06-20-934-
9523, www.rcontact.hu

Kastélyok berendezéséhez vásárolok
festményeket, ezüsttárgyakat, étkezés-
tet, cukorobozt, tálalt stb., Kovács
Margittól kerámiákat, herendi porcelá-
nokokat, régi álló-, fali-, asztali órákat, bú-
torokat, márványszobrokat stb. Teljes ha-
gyatékért első vevőként a legmagasabb
árat fizetem készpénzzel. Értékbecslés
díjtalan. 06-20-280-0151.

Sar-El önkéntes programunk összel
és télen is folytatódik, gyere velünk te is
segíteni! Csoportok indulnak: október
30-án, november 10-én, december 11-én.
Információ: Deutsch János, +36-20-233-
8454, janos.deutsch76@freemail.hu,
vagy az Izraeli Kulturális Intézetben
minden kedden, 16-17 óra között.

Fiatalkorú értelmiségi pár (mérnök, böl-
csész) életjáradéki vagy eltartási
szerződést kötne. Lovas Zsolt: 06-30-
487-6169.

Öthonápolást vállal házi betegápolói
képesítéssel, amerikai ajánlólevéllel kö-
zépkorú hölgy. 06-30-680-9365.

Órajavítás, faliórák felújítása gar-
ranciával. Jung Péter, VII., Garay u. 45.
06-70-505-5620, www.jungoras.hu

VIII. kerületi, Bezerédi utcai műem-
lék házban utcai, magasföldszinti, 110
m²-es, négy és fél szobás, két mellékhely-
iséges, világos, azonnal költözhető lak-
ás eladó. Irányár: 37 millió Ft. 06-30-
836-2655, 06-20-921-0300.

Idős emberek mindennapi életének
szervezésében segítenék (orvoslátog-
atás, bevásárlás, séta). Ha szükségét
szenvet törődésben, gondoskodásban,
segítségre szorul mindennapi életvitel-
ében, szeretettel várom hívását. Bori-
Szabó Orsolya. 06-30-600-5530.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek
Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829

E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu

Főszerkesztő:

Kardos Péter

Olvasószerkesztő:

Gábor Zsuzsa

Kiadótulajdonos:

Mazsihsz

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 4800 Ft

Külföldre 6800 Ft/év

USA és Izrael: 7500 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető
az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUHB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap

Üzletág, előfizető a kiadónál.

Postacsekk: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk
intézkedése a 06-(1)-767-8262-es
számon.

Szedés, tördelés:

WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomdai munkák:

mondAt Kft., www.mondat.hu

Felelős vezető: Nagy László

ISSN 0133-1353

CSOÓRI SÁNDOR:

EMLÉKEZÉS EGY RÉGI UTCÁRA

**Kis görbe utca:
eldobott dinnyeszelet.
Köveid: fekete magok,
elleptek a legyek.**

**Zsinagógád homloka:
kitömött borjú homloka.**

**Kis zsidóid pajesza göndör,
laskát lapít sovány kezük,
nincs áruházuk, csak istenük,
szél hátán jöttek Betlehemből.**

**Ki látta Mózeszt kócszakállal?
Minden éjszaka erre jár,
vizet fakaszt a kövekből, vizet
fakaszt a falakból
s járdád hajnalra csupa sár.**

**Kedvetlenségem rád tekint,
tűnődő szemem hátranéz,
zsidóleányka köszön vissza,
szeme hatágú rettegés.**

**Egy szalmaszál most fölrepül,
elevenek látjátok-e?
A kis zsidó lány sárga csontja
repül a sárga semmibe.**

**Anyjához száll: zöld gáz az úrben,
apjához száll: lámpaernyő a Holdon,
öccséhez száll: négyszögű,
száraz szappan
egy túlvilági kirakatban.**

**Kis utca, kis utca, Európa
mákszem utcája, fekete
sarokban a halál nyomát
gyöngülő szemmel látod-e?**

**Elköltözöm belőled mindörökre,
csak emlékeim hagyom itt:
szélmalom-fáid majd megörlik,
madaraid majd fölzabálják.**

Singer Martin kardja

Amikor most Rióban Szilágyi
Áron kardvívásban megszerezte
második egyéni aranyát, én ön-
kéntelenül Singer Martinra gon-
doltam, aki tavaly az európai
Maccabiádnak első lett a kardver-
senyen, és elnyerte a rendezők ál-
tal adományozott Kabos Endre-
kupát. A zsidó Kabos Endre az
1936-os berlini olimpián egyéni-
ben és csapatban is olimpiai baj-
nok lett. Ugyanabban a vívócsar-
nokban, ahol 2015-ben a Mac-
cabiada versenyét rendezték Hit-
ler után 79 évvel. Ki gondolta vol-
na? És jövőre Tel-Avivban a 20.
jubileumi Maccabiadára kerül
sor. Singer Martin duplázhat.

– *Hogy kezdődött ez a szerelem a
kardvívással? – kérdeztem a most 22
éves bajnoktól.*

– Lehettem olyan 8-9 éves, amikor
az egyik osztálytársam levitt a BSE-
be, a Városmajorba. Az első pillanat-
ban megragadott a vívás, a vívóte-
rem varázsa. Ellentétben a bátyámmal,
aki minden alkalmat megraga-
dott, hogy szabotálja az edzéseket.
Szegény édesanyám nem is kúrdított
vele, érezte, hogy ebből a gyerekekből
sohasem lesz vívó. Engem viszont

szorgalmasan és örömmel vitt edzés-
re, versenyekre, és egyre büszkébb
lett az eredményeimre. Az országos
és budapesti gyerekversenyeken leg-
alább 10 aranyérmét szereztem. Ju-
nior világbajnokságon és Európa-
bajnokságon bronzérmét szereztem.
Tizenegyszeres magyar bajnok va-
gyok egyéniben és csapatban. Az

edzőm Gárdos Gábor, akinek a lá-
nya, Gárdos Judit, szintén eredmé-
nyesen vett részt a berlini Mac-
cabiádnak. Miután 4-5 évvel ezelőtől
a BSE tönkrement, az MTK vette át a
szakosztályt. Szakfelügyelőnk Pézsa
Tibor olimpiai bajnok lett. Ő is na-
gyon sokat segít, hogy egyre jobb le-
gyek.

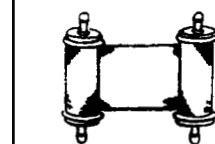
– *A család hogy fogadja sikeres
tagjának eredményeit?*

– Egy bátyám és két nővérem van.
A lányok is sportoltak, művészi tor-
náztak. Ma ezt modern gimnasztiká-
nak hívják. Anyukám szintén spor-
tolt, ezért viselte a szívén, hogy a
gyerekei is csináljanak valamit. A
szüleim elváltak. Mi az anyukámmal
maradtunk. Ő sajnos nemrég rákban
meghalt.

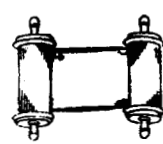
Amikor Berlinben aranyérmét
nyertem, automatikusan hívtam te-
lefonon. A nagymamám tudtam
elújságotni az örömhírt, és közben
anyukámra gondoltam. Sírnam, zo-
kogtam. Eszembe jutott, hogy éve-
ken keresztül télen-nyáron, hóban-
sárban, kora reggel 6 órakor edzés-
re vitt. Sok értékes idejét áldozta
rám.

– *Munka, tanulás hogy áll most?*

– Valamennyien a Lauderban érettsé-
giztünk. Én az Óbudai Egyetem
villamosmérnöki karára jelentkez-
tem. De másfél év után rájöttem,
nem ez az én pályám. Átmentem a
Szent István Egyetem építéstudomá-
nyi karára. Ezt szeretem, ezen a terü-
leten képzelem a jövőmet. Közben
OKJ-s képzésen vívőedzői képesí-

IMÁIDÓK

Templomok	Péntek este Okt. 7.	Szombat reggel Okt. 8.	Péntek este Okt. 14.	Szombat reggel Okt. 15.
Dohány	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	18.30	9.00	18.30	9.00
Thököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	17.30	9.30	17.30	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	17.40	8.00	17.30	8.00
Scheiber S. u. 2.	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	18.00	8.00	17.35	8.00
Alma u. 2.	18.00	9.00	18.00	8.45
Kórház (Amerikai u. 53.)	17.30	7.30	17.30	7.30
Páva u. 39.	19.00	9.30	19.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.30	18.00	9.30
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.30	9.00	18.30	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	18.35	9.00	18.35	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	18.00		18.00	
Vidéken				
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	17.00		17.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	19.00	8.30	19.00	8.30
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	17.30	8.00	17.20	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	17.00	8.00	17.00	8.00
Pécs (Füredő u. 1.)	18.30	8.30	18.30	8.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.30		18.30	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	

NAPTÁR

Október 2. vasárnap	Elul 29.	Erev ros hásaná: 6.03
Október 3. hétfő	Tisri 1.	Ros hásaná 1. Táslich
Október 4. kedd	Tisri 2.	Ros hásaná 2.
Október 5. szerda	Tisri 3.	Gedáljá böjt
Október 7. péntek	Tisri 5.	Gyertyagyújtás: 5.53
Október 8. szombat	Tisri 6.	Szombat kimenetele: 6.55
		Sábbát súvá
Október 11. kedd	Tisri 9.	Erev jom kippur. Kol nidré. (5.40)
Október 12. szerda	Tisri 10.	Jom kippur, mázkir. (6.47)
Október 14. péntek	Tisri 12.	Gyertyagyújtás: 5.39
Október 15. szombat	Tisri 13.	Szombat kimenetele: 6.42

MAGÁNNYOMOZÁS FELSŐFOKON!

* * *

KOBA

DETEKTÍVIRODA:

06-70-647-7766,

www.kobadetektiv.hu

Programajánlat

OKTÓBER

Spinoza Színház (1074 Budapest,
Dob u. 15.)

Október 6. (csütörtök) 19 óra:
Szek(A)szualitások(K) – zenés ko-
média

Október 10. (hétfő) 19 óra:
Heller Ágnes-est: Menekültek és
egyéb események

Október 13. (csütörtök) 19 óra:
Jávör – zenés játék

Október 19. (szerda) 19 óra:
Börcsök Mária estje: „Közös taka-
rónk, ha már szétesett”

Október 20. (csütörtök) 19 óra:
Herzl – kávéházi dráma

Október 26. (szerda) 19 óra: Gá-
bor György: Talmud, Tóra és a
többiek

Október 27. (csütörtök) 19 óra:
ALMA – Liberálisok Klubja

– *Esküvő. Szeptember 18-án, vasár-
nap tartotta esküvőjét Szkala Zoltán,
Oren ben Ávrohom és Székács Eszter,
Eszter bász Mordechaj. Az esketési
szertartást Deutsch László főrabbi és
Szilágyi Gábor kántor végezték.*

Száztizenhárom éves bár micvá

A világ hivatalosan is legidősebb embere, a 113 éves Yisrael Kristal holokaszttúlélő a 100 éve az első világháború miatt elmaradt bár micvájára készül haifai otthonában.

Lánya, Shulimath Kristal Kuperstoch arról tájékoztatta a DPA hírügynökséget, hogy körülbelül 100 családtag vesz majd részt az eseményen: „megáldjuk őt, táncolunk vele, együtt örülünk majd” – számolt be terveikről.

Édesapja épp az előző héten ünnepelte 113. születésnapját, hivatalosan márciusban ismerték el a világ legidősebb emberének.

100 éve, 13 éves korában azért maradt el a bár micvája, mert édesapja a fronton harcolt az első világháborúban az orosz hadseregben, édesanyja pedig már három éve nem élt.

1903-ban született a ma Lengyelországhoz tartozó Zarnow városában, 1920-ban költözött Lódzba, hogy beálljon dolgozni a család cukrászdájába. Egészen addig vitte az üzletet, amíg a náci megszállók gettóba nem terelték a zsidókat, innen Auschwitzba került. Feleségét és két gyermekét megölték. 1950-

ben érkezett Haifára második feleségével és fiával, itt is cukrászként helyezkedett el. Lányától és fiától számos unokája és dédunokája született.

Amikor megkérdezték tőle, mi a hosszú élet titka, Kristal azt válaszolta, hogy nem tudja, mert hite szerint minden az égből dől el, és nem tudhatjuk, mi miért történik. „Voltak okosabb, erősebb, szebb emberek is, mint én, akik már nincsenek közöttünk. A mi dolgunk az, hogy minden erőnkkel próbáljuk jót tenni a múltat, visszahozni azt, ami elveszett.”

...és ideje van a nevelésnek

– Akarja, hogy kirendeljünk önnek egy védőügyvédet? – kérdi az ügyész a vádlottól

– Köszönöm, inkább egy jó tanút szeretnék.

A skót meg a fia kirándulni mennek. A búcsúzásnál azt mondja a feleség:

– Aztán ne felejtse el levenni a gyerekről a szemüvegét, ha nincs semmi látóval!

Orosz rendőri jegyzőkönyvből: „A holttesten 10 és 20 kopejkás érme nagyságú bemeneti sebeket találtunk. A sebek összfelülete 3 rubel 20 kopejka.”

Női elnök a nyíregyházi hitközség élén

Egyre szaporodik azon körzetek száma, ahol nőt választanak elnöknek. Ha jól számolunk, a Szabolcs megyei székhely immár az ötödik a sorban az ORZSE, Veszprém, Salgótarján és Dél-Pest után.

A nyíregyházi hitközség a közel-múltban időközi vezetőségválasztó közgyűlést tartott, melyen először módosították az alapszabályt, majd leszögezték, hogy a titkos szavazással megválasztásra kerülő háromtagú vezetőség mandátuma 2019 tavaszán jár le, igazodva a Mazsihisz jelenlegi vezetőségének mandátumához.

Az új vezetőség összetétele: dr. Ungvári Istvánné dr. Klein Éva elnök, Somos Péter és Färber György alelnökök.

Az új elnöknek és az új vezetőségnek gratulálunk, s munkájukhoz sok sikert kívánunk!

בר מצוה

Éke szombatján tartották Beer Dominik (Smuel Amrom ben Elijáhu Meir HaLévi) avatási ünnepségét a Bethlen téri zsinagógában.

A bár micvá fiú csodálatosan olvasott a tórából. Csengő hangja betöltötte az egész templomot. A kántori teendőket Kerekes Béla látta el, de a szertartás végén közösen énekeltek Fekete László főkántorral. Deutsch Péter rabbi büszkén szóló tanítványához, kiemelve a Beer család hűségét a Bethlen téri zsinagógához, hiszen Domi édesapját, Beer Györgyöt is itt szőlítették először a tórához. A rabbi megható szavai után az édesapa kérte Isten áldását fiára és adott útvalót, megemlékezve a nagyszülők és a dédszülők szellemi örökségéről, a zsidó hagyomány fontosságáról. A száznál is több ünneplő barát sírvanetve hallgatta a beszédeket. Dominik ékesszólóan köszönte meg édesanyjának, édesapjának, családjának és az egybegyűlteknél, hogy vele tartottak ezen a csodálatos napon, amikor a zsidó közösség teljes

jogú tagjává avatták. Megemlékezett a Dózsa és a Bethlen téri körzetek családládias, szerető légköréről, aminek köszönhetően még közelebb került a zsidó valláshoz.

A díszteremben tartott bőséges kidussal folytatódott a szertartás, ahol Markovics Zsolt, a Dózsa körzet frissen beiktatott rabbija is szólt az ünnepléshez.

Arab látogatók a Pozsonyi Pikniken. És nem történt semmi

Herzl Tivadar örökül hagyta nekünk....

Biztosítani akarjuk a zsidó nép és Izrael Állam létének folytonosságát.

Az Ön öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hayesod - United Israel Appeal, a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: legacy@kh-uisa.org.il
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-7154136

SPÁNN GÁBOR

Százalék

A nyár elején közzétettek egy felmérést a magyarországi antiszemitizmusról. A közismert szociológiai intézet 2000 fős mintán vizsgálta a kérdést. Vezetőjük az egyik kereskedelmi tévén elmondta a számomra lehangoló eredményeket. Ne ijedjen meg a Kedves Olvasó, nem fogom táblázatokkal, számokkal untatni. Egyet azért mondok. A társadalomtudós szerint a megkérdezettek – és egyáltalán válaszolók – közül 46% vállalta nyíltan, hogy ő antiszemita. Elhangzottak még számok arról, hogy hányan vannak az ún. látens antiszemíták. Ők úgy nyilatkoztak, hogy ellenszenvük csupán anyyi: nem vennék szívesen, ha gyerekük zsidóval járna vagy házasodna, nem társulnának zsidó származásával az üzleti életben, és nem szívesen lennének zsidó ember lakószomszédai. Azt már én teszem hozzá, hogy ezt a riportot kivéve, az ügy visszhangtalan maradt.

De hogy ne csak a mi portánk előtt söpörjek, az antiszemitizmus – ma már tudjuk – annyira világlélektétel, hogy ott is „van rá igény”, ahol nincs élő zsidó. Amerikában mindig volt, méghozzá fontos társadalmi, politikai és kulturális tényezőként. Beleolvasva a szűkebben vett szakmámba vágó filmes-tévé irodalomba, annak találtam nyomát, hogy a világ leghíresebb rajzfilmgyártó stúdiójának alapító atya és névadója, Walt Disney, született és kőkemény antiszemita volt. Nyíltan vallotta, hogy legyen bármilyen tehetséges rajzoló, animátor vagy zenész, az ő stúdiójába zsidó nem jöhet dolgozni. Az 1900-as évek közepe a rajz- és animációs film aranykora volt. Ekkor született az Oscar-díjas és máig játszott Disney-produkciók tömege. Belgiumban éveken át olvasók százazreinek szerzett örömet a kirobbanó sikerű Hupikék Törpikék képregénysorozat, mely az ismert, aranyos kék színű törpök hányattatásait görgette hétről hétre. Készítője egy Peyo nevű rajzoló volt. Az úr gondolt egy nagyot, és a törpecsalád hányattatásából készített egy filmsorozatra elegendő rajzot, és azzal bekopogtatott Walt Disneyhez. A munka mestermű volt, Disney

azonnal meglátta benne az üzletet, de miután megsütkésztek neki, hogy Peyo zsidó származású, azt mondta, köszöni, számára a téma érdektelen. A belga nem volt rest, átment szinte az utca túloldalára, és bejelentkezett ugyanezzel a Columbia Pictures-nél. A szerződés percek alatt megkötött, és elindult világhódító útjára – később a Sony pályolgtása mellett – a tévésorozat, amely milliókat hozott alkotójának, gyártójának. Ez volt az az eset, amikor működött a deus ex machina, az isteni igazságszolgáltatás.

Úgyancsak amerikai sajtófelületen olvastam, hogy az USA autógyártásának ikonikus alakja, Henry Ford, megveszekedett antiszemita volt. Miközben előbb detroitit, majd többfelé települt gyárai szalagjairól jöttek le a szebbnél szebb autótípusok, zsidó mérnök vagy konstruktor nála nem rúgott labdába. Adódott, hogy születésnapja közeledtével felesége nagy partit szervezett az ünnepelt milliárdosnak. Kastélyuk közelében egy tengerészgyalogos-laktanya működött. Fordné úgy döntött, beszél a bázis ezredesi rangú parancsnokával, hogy az érkező vendégek tiszteletére hosszú kocsihajójukon díszgyenruhás tengerészgyalogosok sorakozzanak fel. Felhívta az ezredet, bemutatkozott, és kérte a segítségét. A főtiszt tudta, hogy egy Fordnak nem lehet nemet mondani, és biztosította, hogy 3 szakasz díszgyenruhás katona időben ott lesz. Az asszony még hozzátette: Ezredes úr! Egyetlen kikötésem van, a katonák között nem lehet zsidó!

A parancsnok ezt is megígérte. A megadott időben csöngettek, Fordné maga nyitott ajtót, és arcára fagyott a mosoly. A bejárat előtt hófehér díszgyenruhában feszesen szalutált egy ébenfekete afroamerikai törzserőmester. Mögötte felsorakozott a három szakasz, természetesen szintén csupa feketéből. Fordné ennyit mondott: Örömmel üdvözlök! Itt valami tévedés lesz.

Mire a katona válasza ennyi volt: Asszonyom! Az ki van zárva, Moskovits ezredes sosem téved...